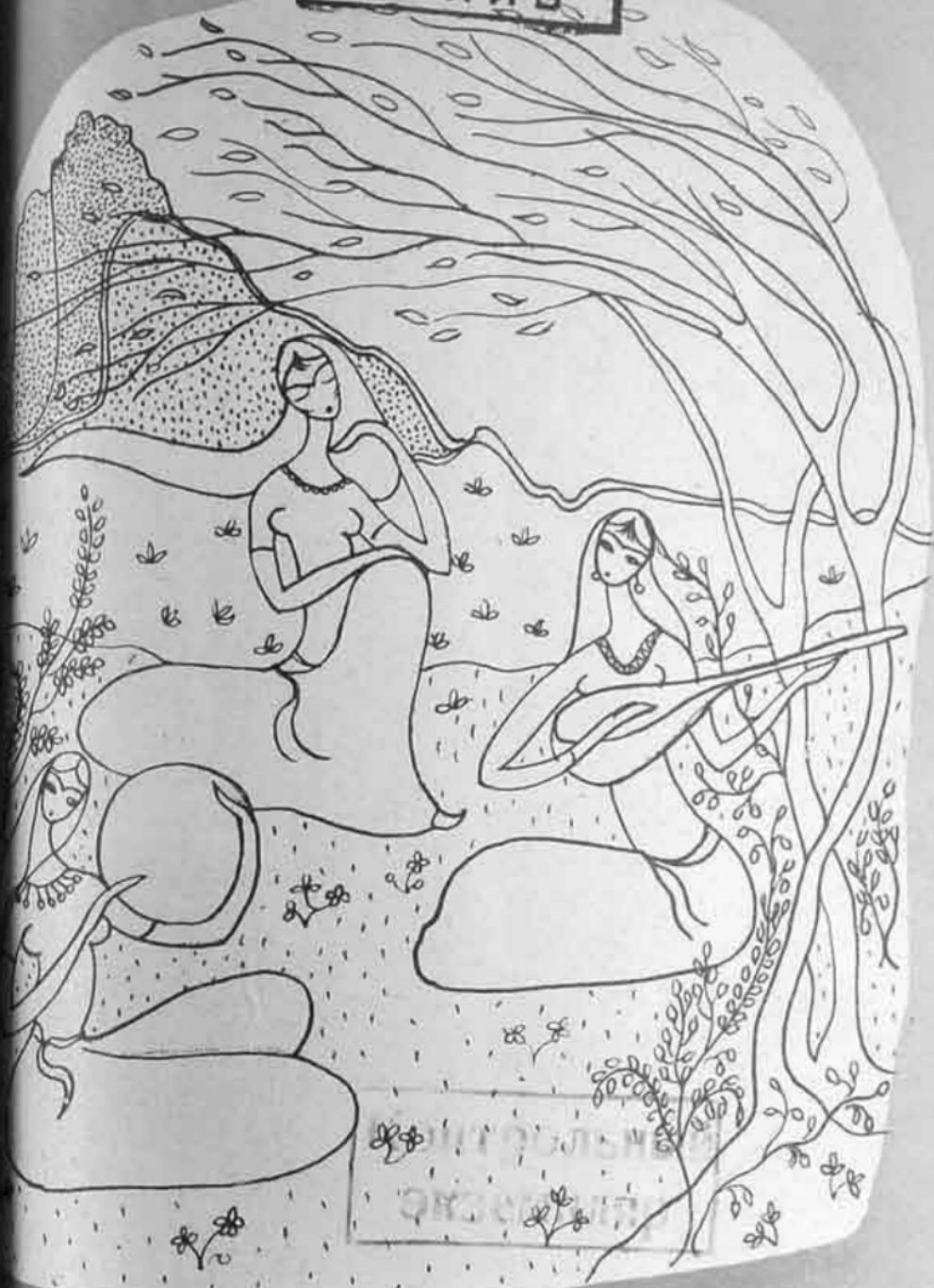

АРХИВ

3

70

АЗӘРБАЙДЖАН

Илјас
ЭФЭНДИЕВ

Сүнүзде БИАМИРЭМ

(Тамашада төс үч пәрдәје бөлүнүр).

ИШТИРАК ЕДИРЛЭР.

Мөнсүнзэдэ — профессор
Сэадэт ханым — онун арвады
Нэрмин — гызы
Камран
Чамил
Кэрэм даы
Күрчү мајору

Сөйнэ ишыглашанда Камран илгендө кичик чамадан яваш-яваши ираллајыр. Ахлаад яшил тарлалар, даңа узагларда иса дағлар көрүнүр. Сәмадан көрвөн-көрвөн бүлүлдөр көлиг кечир. Санкы һөр шеј бир ногыл, бир эфсанэдир.

Камран ираллајыр вэ ираллајынча биз ону јола салан бу сөзләри ешидрик.

«Мэн, бу торлагын нөмөтгөрүнүн һәмишә дәрин бир шүкуран һиссилә гәбүл етмишәм. Мэн, гызмар күнәш алтында бу берәкәтли торлаты нәвәслә экиб бечармишәм. Баһар яғышлары мәним тарлаларымы суварыб. Яңы илик аյында мәним зәмиләрим дәрә кими далағланыб. Ман комбајила онлары бичиб, кәһраба кими сары бугда насли етмишәм. Сонра бу бүрданын унундан этирли чөрөк бишириб, сәнин габагына гојмушам... Исти күнләрдә аг галајлы мис парчы Баба гајасы алтындан ганајыб чыхан сәрин су илә долдуруб сәндә вермишләм, кечәләр Мурев дағларындан эснән јеллар сәнин јухуларына ширинлик кәтириб. Дан шәфәгләрән сәни һәјата, севинчә. Мэн чох эзијјатлар, чох әзблар чакмишәм. Лакин һеч бир заман өз талејимә ачымамышам. Һеч бир заман аһ чәккәмишәм! Сүфрәмә гојдугум һајал чөрөјима һеч вахт нашүкүрлүкә бахмамышам. Мэн һеч вахт ядлара бојун әјмәмишәм. Мэн һәмишә дәрин бир ләјајеттүнисе етмишәм ки, һәјатын өн бөјүк көзөллиji, өн бөјүк мә'насы мәрдлекдә, алныңыг олмагдадыр».

Сөс кетдиңе узаглашып вэ сөйнэ архасында жахынлашан машын фити алтында ёшылмаж болур.

Камран (элинин галдырааг гыштырыр). Еж, шофер, мәни дә көтүр. Йүүрөрк сәһнәдән чыхыр.

Ишыг сенүр, жанаңда профессор Мөнсүнзэдәнин сиңи. Нармин и калир из чыхан Сэадэт ханымда гарышалашыр.

Нармин. Камран һәндә көлмәјиб?

Сэадэт ханым. Жох, бас сизин бу күн дәрснин жохдур?

Нармин. Вар иди, ахырынчы мұғазирәје галмадым.

Сэадэт ханым. Нә учун?

(Нармин. Елә белә. Дарыхдым. Гыса пауза. Күзкүдә сачларыны түзэлдир.) Камранкилин бу күн ахырынчы имтаһаныдыр.

Сэадэт ханым (дәриндән иәфес алыр). Билирэм.

Нармин. Нә учун мән онун имтаһанлары барәдә данишандада сәнин үзүн тутуулур?

Сэадэт ханым. Фикир еләјирәм ки, Камран университети туралдан сонра сизин вәзијјетиниз нечә олачаг? О, Бакыда галмат истанып.

Нармин. Нејләсин. Өзү илә дејил ки!

Сэадэт ханым. Өзү иләдир, истәс киши дүзәлдәр.

Нармин. О, һеч кәсін васитечилини истәмир.

Сэадэт ханым (әсбәи). Чүнки шо'нине сыйыштырыр. Өмүрдү бүгәр ловга оғлан көрмәшиш.

Нармин (зарафатјана). Экәр Камран онун-бунун этәйндиндән жашын оғланлардан олсауды мән һеч онун үзүнә дә баҳмаздым.

Сэадэт ханым. Эввәлә сәнин атан профессор Мөнсүнзэд «обу» дејил. Иккүнчү, өзүнү учса тутмаг о вахт жаҳшыдыр ки, башгасынын сөвничини-сәадэтини әлиндөн алмасын. (Мүтәэссир). Сән мәним тәкәч баламсан.

Нармин (зарафатјана). Ушаглыгда һәмишә плов биширәндә толуп ганадларыны мәним бошгабыма гојуб дејирдин: «Ганады гызымын, түнки ата евиндин учуб кедәчәкдир...».

Сэадэт ханым (дәриндән иәфес аларааг). Сәнә на вар...

Нармин. Күрчустан дүнданы о башы дејил ки... Кетсәк дә һәр истираһәт күнү жаңында олачагы.

Сэадэт ханым. Мән өзүмдөн чох атајы дәрдни чәкирам. О, иккүнши аны, бүтүн гоһум-әгребасыны Аразын о тајында гојуб кәлиб. Инди сән дә чыхыб белә кетсән...

Нармин. Фикир еләјәндә ки, харичи өлкәдә мәним бачым-гардасын вар, адама гәрибә кәлир.

Гыса пауза. Иккисинин дә көзү јол чекир.

Сэадэт ханым. Атајын дәрдли бәјүкдүр. Сиз кәнчләр иң аңчаг үзүнүзү дүшүнүрсүнүз.

Нармин (зарафатјана). Ай дүнжалар маралы, бирдәфәлик бил ки, сизиз мәним учун һеч бир хошбәхтлик жохдур. Мән чалышарым Камраны бурда галмага разы салам. Ди кефин кекәлсүн! (Ағзында бир һава чала-рат) Сэадэт ханымы да өзү илә һәрләйир.

Сэадэт ханым. Жаваш, гыз, башым кичәлләнди.

Нармин (ејни зарафатла). Сәннилә үрәјим дүзәлмәс.

Сэадэт ханым. Нә учун?

Нармин. Нијә бу гаш-көздән мәнә дә вермәмисен?

Сэадэт ханым (кулумсәйир). Сәфен... Сән мәндән дә гәшән-сан.

Нармин. Хејр... Алдада билмәсән. Биз жанашы кедәндә мәндән чох сән бахырлар. (Бәркән күлүр). Амма өз арамыздыр, жаман үрән-назыклик еләјирсән. Бөс космоса учанларының из гајырсны?

Сәдат ханым. Жен башладын?! (Мәжүс). Элбеттә, сөн биңи баша дүш білмәссең.

Нәрмін. Жаҳшы... Сөз вердім гұртарды.

Сәдат ханым. Чох сағ ол! (Өтпур).

Нәрмін (сарт). Бәсdir, ана. Елә «сағ ол» деірсөн ки, елә бил на олуб. Сән мәнә эмр елија билорсан. (Гыса пауза).

Сәдат ханым. Экәр Камран бурда галмага разы олмаса?

Нәрмін (мулајм күлумсајир). Бунун чавабыны сандән сорушурам? О заман мән на етмәлійәм?

Сәдат ханым (әсебі). Билмирәм. Мән һеч на билмирәм.

Кетмек истејір, Нәрмін тулланып ону тутур.

Сәдат ханым. Бурах! Бурах! Өвлада е'тибар жохтур!

Нәрмін. Вар! Аңчаг һәр шеј кими ынди «е'тибар» сөзу дә әввәлжи ма'насыны дәшишиб. Нә олурса-олсун мән сәни ғојуб һеч жана кетмінчәжәм. Күман едірәм ки, Камран да мәнім сөзүмдән чыхмаз. (Машын сәсін ешилділір). Атам кәлді.

Сәдат ханым. Онун аспирантларындан бири бу күн диссертация мудағай елијәсінди.

Нәрмін. Билирәм, тәзетдә е'лан вермишділәр. Чәмил Зијадхан...

Сәдат ханым. Іә, атан ону жаман тә'рифләйірди.

Нәрмін. Ешитишәм. Дејірләр, исте'дадлы оғландары.

Сәдат ханым. Амма сәнин Камранын, нә гәдәр дилә тутурамса аспирантураға күрмәк истемір ки, истемір. Дедикәз заразата салыр.

Нәрмін (бәркән күлүр). Мәкәр дүз еләмір? Нә гәдәр охумат олар, көзлөримиз жорулду.

Сәдат ханым. Инди, тәкчә али тәһисиллә узака кетмек олмас.

Нәрмін. Һамысы инсанын өзүндән асылыдыр.

Професор Мәңсүнзада ва Кәрәм дахил олуплар.

Мәңсүнзада. Ханымлара салам ва ёнтирам!

Кәрәм дајы. Ханымлара салам вә ёнтирам!

Нәрмін. Кәрәм дајы, сән жән дә мудағиәз іштирак едірдин?

Кәрәм дајы (чили). Иштирак едірдім.

Мәңсүнзада. Көрүрәм ки, Кәрәм дәрін бир һуш-кушла гулаг асыры... (Бәркән күлүр). Аңчаг, сән демә кишинин бүтүн фикри мәнім гулағымда имиш...

Кәрәм. Данышанлар диссертантты тә'рифләдікчә, профессор да еїзан сол көзүнүң гыјыб сағ гулағынын либини гашыңырды. (Енни заманда көстәрір).

Күлүш.

Мәңсүнзада. Кәрәмин чаны үчүн, бу мудағиә мәнә о гәдәр ләззэт верди ки, тај бу сездән деіжіл.

Кәрәм. Амма, ғочаг оғлан имиш. О, данышдығча додағыны чејнәйен алғыннан дәрснин жаҳшы верди. Мәнә елә кәлир ки, о киши чох пахыл адамды.

Мәңсүнзада. Нәдән билдин?

Кәрәм. Нисс еләйірдім ки, ғарәзини зорла боғур. Кичкаһлары тыгызыны олтумшуду.

Мәңсүнзада. Ен, достум Кәрәм, һејлә шејләрә фикир вермә; би-зим үчүн марагалы о иди ки, оғлан жаҳшы мудағиә етсін. Бу мәнім алғын дәрәсін алған он сакқизинчи аспирантыймыр.

Кәрәм. Он доттузунчы!

Мәңсүнзада (она баҳыр). һә?

Кәрәм. Бәли, он доттузунчы! Һамысының адыны, фамилиясыны үйшам. (Голтуг чибиндән балача дәфтарда чыхарыб көстәрір.) Жаңарды.

Мәңсүнзада. Еләдір, Кәрәм, онлар бизден жадыкарды. Биз ғылыми кедирик. Онлар исә кәлирләр. Җаңы сән дәмләйірсан, мән?

Кәрәм. Мән. Сән бу күн ғојулмуссан.

Сәдат ханым. Олмаз ки, бу дәфә да биз дәмләйән чајдан ичениң.

Кәрәм. Сәдат ханым, сизин габилюлжетиниз сөзүмүз жохтур. Аның билирсініз ки, отуз илдір бізим қайымызы жаңарды.

Сәдат ханым (онун ардынча). Қајник гајнарды.

Мәңсүнзада (Нәрмінә). Кәрәк ки, Камранын бир имтаһаны анышыдь?

Нәрмін. Бу күн верәсидир, ата.

Мәңсүнзада (кизли нараһатлыгы). Еләми? Чох кәзәл. (Парада) Ишләмок барәдә фикри наидир, бурда галмаг истејір, жохса...

Нәрмін. Һәләлік о барәдә гәти бир гарара кәлмәмішик, ата!

Сәдат ханым. Гәти гарара кәлмәсінз дә, айданылдыр. (Әринә.) Мұн фикри Борчалыя кетмәкдір.

Мәңсүнзада. Тәбии мәсәләдір. Орда аныс вар, бачылары вар.

Нәрмін. Жалызы она көр деіжіл, ата!

Мәңсүнзада (фикирли). Баша дүшүрәм. (Гыса пауза.) Нәрмін, бас сан нә чүр фикирләшсін?

Нәрмін (гәтиййетлә). Мән һәр шеји анама демішәм.

Сәдат ханым. О, мәнә сөз вериб ки, Камраны бурда галмага анысалын.

Пауза.

Кәрәм (гапыдан башыны узадараг). Профессор, бујура билорсина. Җаңазырды.

Мәңсүнзада (дәриндән нәфәс аларға талхыр). Жаҳшы. (О бириңе көз анышыдь.)

Сәдат ханым (Нәрмінә). Атајын несабы иңәрі вермажина бағытта, сәннин айрылығын онун учун ғојуб ғашыңырды. О, Аразын о таяндағы қалдикаларинин дәрдінің сәнніләттінде.

Гана зәнки. Нәрмін ачыр. Камран көлир. Бу, аззәләләрін жаҳшы инкишафтың, уақыбын, жаңарылтың бир оғландыр. Әжинде жаҳшы тикилмеш гывраг илдемінде вар. Нәркөттәләрін чөлді, айдан вә гәтидір.

Камран. Саламлар!

Сәдат ханым. Салам!

Нәрмін. Нә олду, Камран?

Камран. Дерд!

Сәдат ханым. Тәбрік едірәм.

Камран. Сағ олун. Он күндөн сонра бурахылыш кечәсідір, ондан ширағылда, университет.

Сәдат ханым (зарафаттана). Жаман тәләсірсән.

Камран. Нәйләйім, Сәдат ханым. Нә гәдәр охумат олар.

Нәрмін (куләрек). Жаҳшы, Кам... Һәмниш белә заразат еләйір, ешінден дә елә биләр дөргөдан да сәнни охумадан—китабдан зәңнен кедирил. Сән буны белә демәнінә баҳма, ана. Пишик кими күрејини бурумады.

Камран. Ромаң, фәлсәфә башта. Онлар мәнім хәјалымы чөкниң жаңарды.

Мәңсүнзада (апарыр). Узун гыш кечәләріндә мәнә ләззэт верири.

Сәадәт ханым. Бәс елм? Демәк елм лазын дејил?

Камран. Билирсизим, Сәадәт ханым биләрдә дејәрләр ки, на
кес бир улдуз алтында дөгүлур. Нәр кәсин бир гисмети вар. Мән кеш
јатаңда Борчалы мешәләри јухума кирir.

Сәадәт ханым. Сәнә жаҳшы јол.

О бири отага кечир.

Камран. Дејәсән, ананын хошуна кәлмәди.

Нәрмин (онун элиндән тутараг). Мәним кетмәјім онлары чо
агыр көлир.

Камран (јарызырафат, јарычиди). Бәлкә сән галасан?

Нәрмин. Сәнсиз? Чох саг ол. (Эллинин бурахыр.)

Камран. Жаҳшы. Зарапат еләйрәм.

Нәрмин. Ахы, сәнниң үчүн из тафавуту вар? Нә учун сән мұтла
Күркүстана кетмәк истәјірсән? Мәкәр бурда ишләмәк олмас?

Камран. Олар... Өзүн билирсән ки, мән «вичдан-вичдан!» дејил
бағырын жаңалы миљләт гәһрәмандарына нифрәт еди्रәм. Намуслу адак
һәр ярдә өз халғынын оғлудур, аңчаг ман охујуб гүртартандан соңра ора
ја гајыдачының сөз вермишәм. Мән билирәм ки, орада жашајан иззәр
бағынныларын мәним кими адамлара еңтијачлары бурдан чохдур. Ма
беш ил ораја гајытмаг һөвәси ила охумушам. Мәним орда достлары
жолдашларым вар. Онлар мәни әсил киши несаб едиrlәр. Инди мән бу
түн бунлары бир јелланчәк гүрбан еләсәм онлар нә дејәрләр?

Нәрмин. Іелланчәк нәдир?

Камран (бәркән күлүр). Сизин жајлагыныздаки бәзәкли ғамак
ларда саатларча узаныб јеллан-јеллан остираһт еләдикләrimiz жа
дындан чыхыб?

Нәрмин (она диггәтлә бахарат). Камран, мән бәрк инчија бил
рәм ha!

Камран (мулајим). Инчимәзсән. Мәнимлә университети битире
жолдашларымын һәрәси узаг бир кәндә кетдији налда, мән бир горхат
кими башгасынын ганады алтында кизлазынәрәмсә өзүм-өзүмни шифр
едәрәм. Мәним ата-бабаларым да һәјатда өз күчләрилә өзләриңе ја
ачыблар. Мән чәтиң ѡллардан кечмәк истәјірәм. Мән галиб қалмаж
фыртыналара, туфанлара галиб кәлмәк истәјірәм! Мәни бундан мәнрүм
едәрләрсә дөнүб бир әски парчасы оларам. Сән буна дәзәрсән?

Нәрмин (онун элиндән жапышараг). Мәним әзизим, мәним гәһрә
маным! Мән сәни елә белә дә севмишәм. Мән сәнсиз жашаја билмәрәм.

Камран (зарафатла). Оһ! Дајан—дајан, јохса сән мәнсиз жа
шамаг истәјірдин?

Нәрмин. Џох, истәмирам. Һеч бир заман да истәмәмишәм. Биз
бирикдә чалышып, аныны разы саларыг. Атам дәзүмлү адамды.

Камран. Еләдир.

Нәрмин. Мән ушагларда инкилис дили өјрәдерәм. Сән да. (Она
бахыр.) мүстәнтиг ја прокурор?

Камран. Іансы олур-олсун, бунун әһәмијәти јохдур.

Нәрмин. Һә... атам кәмәк елојер, машиң аларыг.

Камран. Женә кәмәк?

Нәрмин (кулүр). Жаҳшы, өзүмүз аларыг. Тез-тез Бакыя кәләрик.

Камран. Элбәттә. Эввәлләр мәнә елә кәлирди ки, эн жағын ада
мын белә сәндән бир әбәдийтә гәдәр узат ва аналашылмазыр. Мән дү
шүнүрдүм ки, бизим дүјүларымыз бир-биримизин үрәјини, бејнини оху
ја биләчек гәдәр инкишаф етсә белә, јена дә бирикимиз дикаримиз үчүн
бир мұзмама олараг галачағыг. Женә дә һәр кас бирикчи нөвөбәдә өзүн
дүшүннәчек. (Зарафаттана.) Бир кечә ничат тарысы јухума кирәрек.

Камран. Һәм деди: «Дүнjaja мин һәэрт Сүлејман, мин Логман дәрілиб калса,
алының Айы, Венераңа дејил, бүтүн галактиканы фәттә еләсәнин жәнә дә
ниссаның мәнәвие ничаты өзүнә вә өзкәләрінә кәмәк етмәкдәdir! Вахты
да бејук Бетховен демишилди ки: «Еї инсан, өзүн өзүнә кәмәк ела!»
Узат Борчалы мешәләріндә жашајан Салатын арвадыны оғлу — мән Кам-
ран исә дејирәм: — Еї инсан, өзүн өзүнә вә өзкәләрінә кәмәк ела...»
(«Зарындағы жаңа көзүнде»)

Нәрмин. Мән сәндән күсмүшәм.

Камран. Нә учун?

Нәрмин. Ејзан мән сәни өпүрәм, неч сән...

Камран. Гара гызын дәрди вармыш. (Ону өпүр.)

Гапы занки. Нәрмин ачыр, Чәмил көлир. Бу, таҳминин Камран жаша, чо
алып бир оғандары. Зөвгә қейінмишилди. Нәркәттәрі Камраның кими ачыг ва
жарылди.

Чәмил (дахил олараг). Бағышлајын, профессор евладедир?

Нәрмин. Бәли, бујурун, әjlәшин, бу saat. (О бири отага кечир.)

Чәмил отурмур. Камран она диггәттә бахарат јаҳынлашиб гарышында даја
шып.

Чәмил. Дејәсән, ахы, биз танышыг?

Камран. Дејәсән...

Чәмил. Борчалы!

Камран (элләрини шалвар чибинә гојараг хәфиғ истеңза ал)

Борчалы!!!

Чәмил. Бағышлајын, бирдән-бирә таныја билмәдим.

Камран. Ола биләр.

Чәмил. Сиз профессорун гоһумусунуз?

Камран. Гоһуму олмаг истәјірәм.

Чәмил. На чура?

Камран. Инди сизә гапы ачан гызы көрдүнүз?

Чәмил. О, профессорун гызыдыр?

Камран. Бәли.

Чәмил. Тәбрек едиրәм!

Камран. Тәләсмәйн.

Чәмил. Нечә? Бәс...

Камран. Іәлә рәсми бир шеј јохдур.

Чәмил. Бир-биринизи истәјәндән соңра нә рәсмијәт.

Камран. Орасы еләдир.

Чәмил. Мән профессорун јаҳшы бир гызы олдуғуну ешитмишdim.

Амма өзүнү көрмәмишdim. Доррудан да кезәлмиш!

Камран (зарафатла). Комплмент демәк инди дәб дејил. Џохса

мән сизин тә'риғинизи она чатдырадым.

Чәмил (она диггәтлә бахарат). Чатдырмасаныз да олар.

Камран. Онда нә учун дејирдинiz?

Чәмил. Ела-бела.

Камран. Мән онун «елә-бела» сөһбәтләrin һәдәфи олmasыны ис-

әмирам.

Чәмил (кулумсәјир). Аjdындыр.

Мәнсүнзада, ардынча Кәрәм, Сәадәт ханым ва Нәрмин да
шында олар.

Мәнсүнзада. О!!.. Тәзә бәj, хош кәлмисен! (Айлә үзвәләrin.)
Таныш олун, бу күн өзүнү бејүк бир чәсарәттә мудағиғи елијәп гәһрәмән
шудур.

Чәмил. Сәадәт ханым, Нәрмин ва Кәрәмла таныш олур.

Мөһсүнзадә (Чәмилә). Бәс Камранла?

Камран. Биз танышыг.

Мөһсүнзадә. На... белә де... (Чәмилә) Жахшы, эјләш көрәк. Чәмил. Йох, профессор, тәләсирәм, отурмајағам. Кәлдим, сиз бутун айланызло бу кечәни мәчлиснәмиз дәвәт едим.

Мөһсүнзадә. Бу күнкү галибијәт шәрәфине, еләми?

Чәмил. Профессор, сиз мәни устандырысыныз. Ади бир иш иди.

Мөһсүнзадә. Сәнин диссертасијан ади бир иш дејил. Кәрәм. Дуран-дуран дејирди, намизәдлик аздыр, докторлуг велесин.

Чәмил. Елә шејләр олар.

Кәрәм. Йох, навајы тәклиф еләмириләр.

Чәмил (кулумсајыр). Профессор ки, о тәклифләрә разы олмалы.

Мөһсүнзадә. Йохса сән бундан инчидин?

Чәмил. Сиз дејәндән соира...

Мөһсүнзадә. Исте'даль адамын әмәји һәмишә жахши натыча верәр. Мән дүз һәрәкәт еладым. Мадам ки, бу исте'дад сәндә вар, демә докторлуг учын даңа мүнүм мөвзү ишләје биләрсән. Кәрәм, беләдир ја јох?

Кәрәм. Еладир ки, вар, профессор.

Мөһсүнзадә. Күчүл инсан кәрәк һәмишә ишин чәтиинидән да пышын.

О заман мубаризә дә, яшамаг да мараглы олур.

Чәмил. Сизин сөзләриниз—мәним учун ганундур, профессор.

Мөһсүнзадә. Йох, дүз дејил, әзизим, һәр касин өз дүшүнчеси, муланызен олмалылыр. Бутун фикирләр бир ирадаје табе олдугда дүз ячәннәмә дөнүр. Кәрәм, беләдир я же јох?

Кәрәм (на учунса ах чәкир). Еладир, профессор.

Мөһсүнзадә. Һәјатын кәзәллilik фикирләрин, арзуларын мұхтарлыфийннәдәр, — әдалетин мејдана чыхмасынадыры.

Чәмил. Профессор, иңазәнислә мән кедим.

Мөһсүнзадә. Жахшы.

Чәмил (чыгарын аяг сахлајыр, яваш сәслә Камрана). Зәнниң, сизи хүсуси да бөттөн етмәје етијаја јохдур.

Камран. Мән дә елә күман едирәм.

Чәмил. Қөзләјөчәјәм. (Намыза) Һәләлик.

Мөһсүнзадә. Һәләлик.

Чәмил чыхыр.

Сәәдәт ханым (Мөһсүнзадә). Сәнин аспирантын на көзәл оламыш.

Кәрәм (чидди). Қөзәллик жахши шејдир, амма һејиф бу огланиң көзәнә қөзәлликдир.

Нәрмин. Зәнәнә қөзәллик нәдир, Кәрәм дајы?

Кәрәм. Бизләрдә гадын тајфасына зәнән дејирләр.

Нәрмин. Бәркән құлур.

Догрудур инди арвадла кишинин фәрги јохдур. Икисинин да һүтүп бирдир.

Мөһсүнзадә (Кәрәмә). Нәрд ојнајырыг?

Кәрәм. Хејр.

Мөһсүнзадә. Нә учун?

Кәрәм. Машыны јујачам. Ахшам гонаглыға тәмиз кетмәк мәндиштер.

Мөһсүнзадә. Жахшы. Мән дә бир аз гәзетләрә бахым.

О бири отага кечир. Кәрәм ۋە Сәәдәт ханым да јан отага кечирләр.

Нәрмин (Камрана). Сән бу оғланла һардан танышсан?

Камран (гасдәр). Нансы оғланда?

Нәрмин. Нечо нансы оғланда? Аспирантла.

Камран. Аспирант нә учун? О ки, артыг еллар памизәдидир.

Нәрмин. Һәэлә тәсдиги қаләндан соира. Еһ, Камран... Женә сәна

о луб, башламысан сөз күләшдиримаја?

Камран. Мән онунда Күрчүстанда, Борчалы мешәләрнә таныш олмушам.

Нәрмин. Мәкар о да борчалылыдыр?

Камран. О, кәрәк ки... билмирам һаралыдыр.

Нәрмин. Бәс сизин мешәләрдә нә кәзирді?

Камран. Тбилисида яшајан бир күрчү достуна гонағ қалмишиди.

О да буну мешә ова апармышы.

Нәрмин. Соира?

Камран. Соңрасыны ондан сорушарсан.

Нәрмин (тәэччүблә). Ондан нә учун?

Камран. Чунки мән данышмаг истамиром.

Нәрмин. Сән аллаһ, дашыш.

Камран. Чаның учун, һәвәсим јохдур.

Нәрмин. Қөрунүр аранызда на исе олуб?

Камран. Арамызда онун ичијә биләчәни һеч бир шеј олмајыб.

Нәрмин. Бәс сәнин?

Камран. Мәним да.

Нәрмин. Елә исе нә учун она гарыш белә, кинли кимисән?

Камран. Мәннина она гарыш һеч бир киним јохдур.

Нәрмин. Бәс рағбетин?

Камран. Рәғбәтим да јохдур!

Нәрмин. Гәрибәдир.

Камран. Нә учун бу ғадәр марагланырсан?

Нәрмин. Чунки, о, пис оғлана охшамыр.

Камран. Бәлкә дә, мән онунда чамиси он күн бир јердә олмушам.

Гыса пауза.

Нәрмин. Сән бу кечәпти гонаглыға нансы костјумуну кејәчәксән?

Камран. Нә учун сорушурсан?

Нәрмин. Истәјирәм, һамының көзү биздә олсун.

Камран. Мән о гонаглыға кетмәјеҗәем.

Нәрмин. Нә учун?

Камран. Елә-белә.

Нәрмин. Қөрүсән... (Гыса пауза. Камран папирос јандырыр).

Онда мән да кетмәјеҗәэм.

Камран. Йох. Сән кет.

Нәрмин (мәзәммәтлә). Сәнсиз?

Камран. Нә олар?

Нәрмин (ичијир). Чох сар ол.

Каркин пауза.

Камран (папиросунуң көтүјүнү күлгабына басараг), Жахшы, мәп көдәрәм.

Нәрмин (бирдән шадланарағ, чеврилиб онун элиндән јапышыр).

Ташеккүр!

Камран. Ташеккүр на учун?

Нәрмин. Билләрәм ки, азчак мәнә көрә кедирсән. (Камран тәэ папирос јандырыр. Нәрмин папиросу онун элиндән гапараг.) Аз чәк.

(Папиросу ағзына гојараг бир нәфәс алыб, сөндүрүр.) Сән, гара костјуму кејәрсөн, Жахшымы?

Камран башы иле тәсдиг едір.

Нәрмін (онун ајатларына баҳыр). Инди назикбурун туфли мадда дејіл, бу күн бир чұт қәсікбурун аларсан.

Камран. Бајат, Әмбілін аяғында оланлардан?

Нәрмін (алынараг). Әмбілін бура нә дәхли вар. Инди наңа ондан кејір.

Камран. Фикір вермәмишем.

Нәрмін. Анал дүнән атам үчүн һәмін туфлидән алыш. Тапасада ону кејерсөн. Ајатларынызын немесін бирдір.

Камран (зарағатла). Дејасөн, сон мәні Балашын атасы ким? бәзәмек истәйсөн.

Нәрмін. Мән истәйірәм ки, биз кери галмыш, зөвгүсүз адамдар кими көрүнмәжәэ.

Камран. Элбетта.

Нәрмін (она диггәттә баҳараг). Камран, сән истеңза елејірсөн.

Камран. Жох. (Бирдән ҹанланарағ) Ахы, нә үчүн бизим фикірдәримиз, дүгүларымыз соҳа вахт өзүмдән асылы олмарадағ һәјатын хырдалыглары ичиндә итіб қедір?

Нәрмін. Бу сезілар мәнін андидір?

Камран. Жох, мәнім өзүм әндідір.

Нәрмін. Баша дүшмүрәм, нә үчүн сән өзүнә гарши һәмиша бір гәдәр амансызысан?

Камран. Чунки мән һәјатын зир-зебиллари арасында ешәлоннан жи фикірларым ғадаған едә билмірәм, нә гәдәр өзүм өстәдім учасында саламаға ҹалышырамса, олмур. Бир дә аյылың көрүрән ки, да рин бир гүйүнүн дібінә дүшмүшәм, үстүм-башым, үз-кәзүм,— һәмисе үфүнәтли чамура батышыдыр. Белә алларда өзүм-өзүмдән гачыбы хила олмаг истәйірәм.

Нәрмін (туттун). Јәгин ки, бунун бир сәбеби вар.

Камран. Билмірәм. Нәттә сезен адамлар да соҳа заман фикірлерини, һиссәләрини бир-бирлариндән кизләдірләр. Бурадан да икінші лүлүк, горхаглығ мейдана чыыхыр.

Нәрмін (пәрт). Баша дүшмүрәм, сән бу сезіләрі нә үчүн деңгән сән?.. Аңчаг индија гәдәр мәнім сәндән кизлин неч бир...

Камран. Мән буна инанырам. Аңчаг мән истәйірәм ки, бу, би инсанларын арасында бир ғануна чөврилсін. Биз бир-биримизин үрәни айна кими көрәк. Бәлкә бу бизим өз дахили гүсурларымыза талап калмоязым із көмән едәр. Ахы, би, — бир-биримизи севирик.

Нәрмін. Жохса сән буна шұбын едірсөн?

Камран. Шұбын етмірәм. Лакин мән бу һиссинг әбдісінни мән кәмләндірмәж өстәйірәм. О заман бизим мұбаризәмизин мігjasы бејір. Севки нә гәдәр көнәлмиш, мәңдуд бир мәғфүм олса да маңасы вә ғүрвәттінде галыр. Әкәр мән сәнни сөвірмәс, демәк, сәнде олан һанса ҹәттәләрсә мәнән ҳош көлір, мәнни чөл өдір вә мән бу һиссинг кәзәләрдің да拉ар үрәжімдерінде сәнниң әлејінә баш галдырылуғулары өзүмдән дә, сондән дә кизлајырам. (Күлумсөйр.) Лакин неч дејірләр, чиданычувалда кизләтмәк олмаз. Бу дүнінда һәр шең ким сөвки дә һәмиша ejni һаразаттә галмыр. Онун темпераменти балача аздалан кими, сәнә дүшмән дүгүлар күчләніб мәні өз һөкмү алтына алмаға башлајыр. Биз даға бөйүк ишләрдә мәшгүл олмаг әвәзине һәјатын хырдалыглары ичине батыбы галырыт.

Нәрмін. Камран, әзизим! Ахы, һәлә дүнінда неч нә юхкән на үчүн биз өзүмзү анализлә мәшгүл олмалыжыт!

Камран (она диггәттә баҳараг құлумсөйр). Профилактика!

Нәрмін. Догрусы, сән белә данышанды мән өзүмү пис һисседеірәм. (Саата баҳыр.) Мәчлисиси вахтына аз талыб, кет, кејин, кәл.

Камран (санки жалынды әсил һәјата гајыдараг саата баҳыр). Доррудан да аз галыб. Дүз икі саатдан соңра мән бурну қәсік туфли менен түлгүндеңда назыр! О туфлиден нарымдыр, нохлан алмышам. Нәрмін (күсүр). Нә үчүн бајағдағ демирсән? Мән даға оғонага жақетміңәчәјам!

Камран. Кедәчекесен. (Өтпүр.) Һәләдик.

Чыхыр.

Нәрмін (онун ардыңча). Мән дүнен алдығым талстукуну таҳар-сан.

Нәрмін јаҳынлашыб күзкүнүн гарышында дајаңыр. Әксина елә ғарыба бир маңаға диггәттә баҳараг ки, елә бил өзүнү биринчи даға көрүр. Қәрәм дахил-олуб, оны отага кечімек истојир.

Нәрмін. Қәрәм дајы! Қәрәм дајы!

Қәрәм. Нәди, гыз?

Нәрмін. Бајат, о оғланын һаттында нечә дедин?

Қәрәм. Һансы оғланын?

Нәрмін. Бу күн диссертасия мұдағиға елејінни.

Қәрәм. Дедим, ғочаг, о додагыны чеңжөнән алма јаҳы ҹаваб берди.

Нәрмін. Оны сорушмурал. Дедин, нечә көзәлдір?

Қәрәм (тәсіл). Јадымдан чыхыдь. (Кетмәк истојир. Гыз габагыны касир.)

Нәрмін. Демәсән, бурахмајағам.

Қәрәм. Гызы чаны, писликәлә демәдим.

Нәрмін. Билирәм, тез ол.

Қәрәм. Дедим, зәнәнән көзәлди.

Нәрмін тәһіраға иле құлур.

Қәрәм. Елә бил көзләрінә сүрмә өзекібләр. Үзу да атаппаг, жұмарту кими.

Нәрмін тәһіраға иле құлур.

Қәрәм. Гызы чаны, писликәлә демәдим.

Нәрмін. Бура баҳ, Қәрәм дајы, сән истәрдин, о нечә олсун?

Қәрәм. Ең, инсанлар мәнім истәйімә көрә јарасајылар, дүнің орындары чүр оларды.

Нәрмін. Мән билирәм, сән истәрдин ки, о, Камран кими олсун: түзватли, өткәм. Әсил киши!

Қәрәм. Нә билмәк олар, бәлкә о да әсил кишидір, амма башлы оғлан олмағына сез жохур.

Нәрмін. Ең, Қәрәм дајы, сән дә соҳа шиширтма. Бу саат ашпаздар да диссертасия жаңыр.

Қәрәм (бәркәттөн құлур). Буну јаҳы дедин. Амма, гыз, ашпазлығ балача сәнәт дејил. Бинәттәдің дарнаның көләрдіңде сәнниң әлејінә баш галдырылуғулары өзүмдән дә, сондән дә кизлајырам. (Күлумсөйр.) Лакин неч дејірләр, чиданычувалда кизләтмәк олмаз. Бу дүнінда һәр шең ким сөвки дә һәмиша ejni һаразаттә галмыр. Онун темпераменти балача аздалан кими, сәнә дүшмән дүгүлар күчләніб мәні өз һөкмү алтына алмаға башлајыр. Биз даға бөйүк ишләрдә мәшгүл олмаг әвәзине һәјатын хырдалыглары ичине батыбы галырыт.

Нәрмін. Қәрәм дајы, сән ону бил ки, Камран истәсә алты ая замынезд олар.

Қәрәм. Билирәм, Камран нәр оғландыр. Јаҳы, мән кедим, паларымы дајишим. (О бирн отага кечир).

Нәрмін бир нечә санија гејри-шүшүр оларға онун ардыңча баҳыр. Соңра ejni фикір дегынгылғылағлияна жаҳынлашыб оттурмадан из салып. Ишыг сенүр. Ишыг аланда Әмбілік иллини еви. Арха плаңда мусиги, рәгс, гонаглар. Өн плаңда жаңыларда әншата олунмуш артырма. Профессор Мәйсүззадә иле Қәрәм данишындағы сәннәттеги габагына көлірләр. Нисс олупур ки, папирес чокмок үчүн ишарелән.

Мәңсүназада. Мәчлис бахырам, урәйим даға дөңүр. Нә гәдәр көзлә алымларымиз вар.

Кәрәм. Чоху да сәнни жетиштирмәләрниндер.

Мәңсүназада (дәриндән нәфес алараг). Мәним атамы хатырлајысынан?

Кәрәм. Рәһматлык жаҳшы бағбаш иди. Кәрбалағы үүсіжнин мејвали туғызында Тәбрізәдә мәшінүр иди.

Мәңсүназада. Экиб-бечәрдің һәр бир ағач илк бар, верандада киши ушаг кими севинәрди. Һәр дәрә дә бизи инанырмата чалышында ки, бунун мејвасы о бирләрдин шириндир. Иди мәним дә һәр бир дәннен тәләбәм алымлик дәрәсөн алана елә билүрәм, бунун ишкүннән бирләрнинде күчлүдүр. Амма, нејиф ки, тоғалырыг, Кәрәм.

Кәрәм. Сән мәним чаным, тоғалырыг жаҳын кәтирмә. Бизза из олуб машаллан. Сән түш кими, ман да ки, өзүн билүрсән дә, четин дәнкаларда елә поворот көтүрүрм, елә бил, гартал һәрләнір. Дүздүр яңа жаңа?

Мәңсүназада (кулымсайыр). Дүздүр.

Кәрәм. Аразын о таңында гоһум-гардаш јолумузу көзләйир. О көмешинде сәннила бирлікдә Тәбрізә гонаг кетмәйнча барада тоғалырыг.

Мәңсүназада (кәдәр вә хәјал ичиндә). Нә үчүн инесаны өмрү бүгәдәр гысадыр.

Кәрәм (дәриндән нәфес алыр). Инесаны өмрү гыса да олса дүңжынын өмрү узундур. (Пауза.)

Мүсиги. Камранна Нәрмин мәчлисдән көлирләр

Нәрмин (нәддиндән артыг шән). О... достлар да бурадајмыш! Кәрәм. Биз папирос чәкмәје чыхмышыг.

Нәрмин. Биз да папирос чәкмәје чыхмышыт.

Камран. Нәрмин!

Мәңсүназада (Камрана). Зарапат еләйир. Мән билүрәм ки, о папирос чәкмәр.

Нәрмин (ғәһгәһе илә құлур). Ата, Камран папирос чәкдүйн сәндең кизләдінің үчүн мән ачылғаныр. Бу бојда оғлан! (Құлур.) Мән папирос чәксаидін беч да кизләтмәдим. (Камрана) Бәс сән һәмишә мәрдлікдән данышырсан?

Кәрәм. Бејүкләрни жаңында кичијин папирос фыстыртмасы мардлек дәјил.

Нәрмин. Утанибы бүзүлмак кечмишдә галыб, Кәрәм дајы. Папирос чәкмәк нәдир ки...

Мәңсүназада (Нәрмине чидди). Даға ичмәсән, ешитдин.

Нәрмин (атасыны гұмага лајыб өпүр). Жохса елә билүрсән сәрхөшам, из ичмишәм ки, чәмиси уч бакал шампаңски. Өз ѡлдашларымын мәчлис олсады баша мәсәлә. Онда Кәрәм дајынын «Ағ башына» беш улдузла чаваб берәрдик.

Мәңсүназада. Сәфенләмә! Нече жәни Кәрәм дајынын «Ағ башына» беш улдузла чаваб берәрдик? Бу нә демәкдир?

Кәрәм (құлур). Нәрминин зарапатчылығыны билүрсән? Иди, ки чаванлар «ағ баш» — араға дәјирләр. Бачы гызы мәним һәрдән ара атмалыма ишарә едир.

Нәрмин (ғәһгәһе илә құлур). Көрүрсүнүз, Кәрәм дајы о сағат баша дүшү.

Мәңсүназада (Нәрмине). Сән бу дилләри һардан өүрәнмисен?

Нәрмин. Ата, елә бүтүн мәчлисләрдә оланлар алымләр дәјирләр ки. (Камрана) Кам, из үчүн мән көмәк еләмірсән?

Мәңсүназада. Йох, Кәрәм, көрүнүр бизим нәдә исә сөйвимиз вар.

Нәрмин. Ата, сиз бура гонағлыға көлмисиниз, жохса мәним үч башишпански ичмәйни мүзакирә елемәжә?

Сәадәт ханым көлир.

Сәадәт ханым. Нәмыйнз бура из үчүн јығылмысыныз? Аյыб, Чәмилли анасы да деир, бәлкә дарыхылар. (Профессор.) Сәнни аспирантынын из мәдени айласи вармыш. Ев-ешикларина фикир вериришиз, һәр шеј из жеринде, һәр шеј из сон модаја уйруп, һәр шеј мүсир. Камран, сән нијә елә гаштабагты отурмушшун? Мән сәнни жерине утадырам.

Камран. Нә үчүн сиз мәним жеримә утапсыныз?

Сәадәт ханым. Чүнки... чүнки сән бизде көлмисен...

Камран. Ах... сизде көлмисен...

Сәадәт ханым. Хатирине дејмәк үчүн демирәм...

Камран. Гәтијән хатирима дејмир.

Нәрмин. Ана!

Сәадәт ханым. Билирсән, белә мәчлисләрдә һәр шеј фикир веририләр.

Арха плаңда мусиги чалыныр. Адамларын ојнадыглары көрүнүр. Чәмил итнадыларда көлир.

Чәмил. Профессор, мәчлис сизи көзләйир. Рича едирем ичәри бурасыныз.

Мәңсүназада. Кедәк.

Кәрәм. Ичазәннэлә мән бир папирос да чәким.

Мәңсүназада вә Сәадәт ханым ичәри кедирләр.

Чәмил (Нәрмине). Нәрмин ханым, бујурун.

Нәрмин. Камран, сән ичәри кетмирсән?

Камран. Мән папирос чәкмәк үчүн чыхмышам.

Чәмил вә Нәрмин кедирләр. Арха плаңда онларын рөгс етдинләр көрүнүр. Камранда Кәрәм дајы папирос чакырлар. Пауза.

Кәрәм. Сәадәт ханымның сезү олмасын, бу ахшам мәним дә көзүмә бартайтар дәјирсән. Елә бил ки, бураја көлмәйндей наразысан.

Камран. Бәли, наразыјам. (Гыса пауза.) Мән бура көлмәк истәндирим.

Кәрәм. Нијә ки?

Камран. Чүнки ев саңбидан зәһләм кедир.

Кәрәм. Һансындан, — атадан, жохса огулдан?

Камран. Атана ташымырам, огулдан!

Кәрәм. Нисс едирем. (Гыса пауза. Папирос чакырләр.) Сәбәбини тәмәсэн?

Камран. Сәнә дејэрәм.

Кәрәм. Нәрмәтли оласан.

Камран. Үч ил бундан габа тәләбәләрин гыш тә'тили вахты мән из жеримизде кетмишдим. Бәрк гар яғымышды. Белә вахтларда бизим мәшәләре чүјүр, даг кечиси овна чыхырлар.

Кәрәм. Дејир, сән да жаҳшы овчусан.

Камран. Ким дејир?

Кәрәм. Нәрмин. Соңра...

Камран. Бир күн мән дә түфәнки көтүрүб кетдим ки, бәлкә бир шөрүр. Гар диздән јұхары иди, бизләрдә мешәләр галын олур.

Кәрәм. Билүрм.

Камран. Чох ахтардым, бир шеј тапмадым, гајыдан заман елә түфән башлады ки, көз көзу көрмәди. Құләк гары галдыйрыб күлә кими

адамын үзүн чырпырды. Бирдән гаранлыгда ағача гысылыш бир эдә сечдим. «Кымсан?» дејә ајаг саҳлајыб беркән сорушдум. Сәс чыхмады О заман чиб фәнәрини јандырыб дүз үзүн салды, көрдүм, мән јердә бер оғландыр. «Нијә динимирсан?»—дејә, бир дә сәсләндім. О, зорла әнлатты ки, азыб. Мән миң бер аэзжеттә дерд саатдан соңа ону көтүрвө евимизэ чыхартым. Диши сез тутмурду, он күн бізде галыб өзүн кәләндәп соңа машина гоуб апарды Гөлисисидеки достукила.

Кәрәм. Нәмин бу Чәмил?

Камран. Бәли.

Кәрәм. Демәк, сән раст кәлип евинизә апармасајдын, инди биң да бурда кефә бахмазды. Жахшы, бәс инди ондан зәhlәn нијә кедир? Оғлан тәгсиркарды ки, сән ону өлүмдөн гүртартмысан?

Камран. Жох. О, башта шејдә тәгсиркардыр. Мәним гоча аваңчы күн, неча кечә сәнәрә гәдәр онун жастиғының дәйнинде отураарат кешинни чәкиб, амма о, бир дәфә дә олсун анаты сорушмады.

Кәрәм. Нанкор!

Камран. Мәсәлә онда дејил. Нә мәним, нә дә анатын онун биң жахшылыгымызы билиб-бильмәмәйнен еңтиячымыз јохдур. Лакин, мәсәлә инсанын инсанларға мұнасибеттіндәдір. (Эсбіләшшір.) Адамлара бу гәдәр жүхарыдан ашаты бахмаг!... Сәдәт ханымса истәјир ки, мән бу жаланы аристократтын евиндә талхәклик едим.

Кәрәм. Аманын күнүндүр әсбіләшшім.

Камран. Мән кәрәк бура кәләмәједім.

Кәрәм. Жахшы еләјиб кәлмиң. Ваҳт олар о да өз сөһини баша дүшәр. Биз адамларымызын үзәріндән дәрһал гәләм чәкә билмәрик. Келәк ичәри.

Камран. Сиз кедин, мән кәләрәм.

Камран папиросуны күлгабына басыр. Соңра плашыны асытгандан аларға кедір. Мусиги давам едір. Нәрмин јүйрәк кәлир.

Нәрмин (ора-бура). Камран!

Асылтала бахыр ва онун үзүндөкі шәнилік бирдән-бира жох олур.

Чәмил (кәлир). Нә олуб, Нәрмин ханым?

Нәрмин. Камран кедіб!

Чәмил. Мәнчә, мәчлисідә она тохуначаг бир шеј олмајыб, еле деңгелми?

Нәрмин. Билмирәм.

Гыса пауза.

Чәмил. Рича едірәм, бикеф олмајын. (Онун әлиндән туттарағ.) Келәк ичәри.

Нәрмин. диксинарәк алини чәкир.

Нәрмин. Мән кедірәм, Чәмил.

Чәмил. Нечә? Бәс анатызыкли көзләмірсініз?

Нәрмин. Жох.

Чәмил. Жахшы дејил, гонаглардан аյыбыр. Бизимкиләр дә шичиң биләрләр. (Такрар әлиндән туттур.)

Нәрмин. Инчимәзләр. Сиз бизим тәрәфимиздән үзр истәрсініз. Дәјэрсініз, вачиб ишләрі олдуғу учун кетдиләр. Һәләлік. (Әлнин зорла хилас едәрек.) Һәләлік, Чәмил.

Нәрмин тәлесік чыхыр. Чаман онун ардынча бахыр. Соңра ағашта бир сағарет тојарал жандырмак учып кибит чакир вә бу кибит алышан кими, иштүг сануу гаралылғыда бир неча санија. Чәмилин алышырдыны кибит көрүүр, соңра сануу. Дәрһал иштүг жаныр.

Камран өз отағында поччара гарышында дајаңыб папирос чакир. Гәфләтән гаптајбатай ачылыр. Нәрмин дахил олур. Онун алиндә кагыза букулу бутулка пар.

Нәрмин. Үзр истәјирәм!

Камран. Нә учун?

Нәрмин. Сәнин ора кетмәјә мәчбур еләдінүм учун.

Камран. Орада на олуб ки?

Нәрмин. Нечә нә, ахы, сән кетмәк истәмирдин.

Камран. Сән наңағ мәчлисін жарычы гоуб чыхымсан.

Нәрмин. Жох. Наңағ дејил. (Плашыны чыхарыр.) Биз мәчлисин

шабденин сәнин бу балача отағында давам етиләрәйн. (Бутулканы көстәрәк.) Шампански! (Буғағтән ики гәдән чыхарыр. Бутулканы көтүрүп Камрана узайдыр.) Ал, партлат! (Камран бутулканы алып ачарағ даудларын доддурур. Нәрмин өз гәдәнини көтүрәрек.) Сәнин сағлынына!

Камран. Икимиздин дә.

Нәрмин. Жох. Буңу аймаг сәнин сағлығына ичәчәјем!

Камран. Нијә аймаг мәним?

Нәрмин. Биринчи, она көрә ки, бајағ мәчлисә сәнин сағлығына

шаммады.

Камран (әсбіләшшәрек). Бурах, сән дә, нә ахмат шејләр нағтын-нағыләшшірсән.

Нәрмин. Дағрудан да. Иккінчи вә ән әсас она көрә ки, мән сәни, алның сәни севириам!

Камран (кулумсәјир). Жалныз мәни...

Нәрмин (ону баша дүшмәјерек). Жалныз—сәни! Сағ ол. (Ахыра тәдер жәнәрә гәдәнін ярә гојур.) Инан ки, сәнин мәни бир дәфә ачылғынан, башгасынын мин дафә «гадан алым» демәсіндән әзиздір. Сәнин ачығын да, күлүшүн дә мәним хошума кәлир. Илк дәфә сөни көрнәдә үрәјімдә дәмиштідім: «Бу оғлан мәним олмалыдыр!». Она көрә әзүм зәнк еләјиб сәнниң таныш олдум. (Ону гучаглајыр.) Нә учун иштүн бүтүн варлығын, бүтүн бәдәнін сәнниң бирләшшиб бир вүчүд олтур. Ах, нә учун? Де, мәни сохму севиристан?

Камран (мәнрибан). Өзүн билирсән ки, мәним «севирам» сөзүн-ачығын кәлир.

Нәрмин (зарафатана). «Нә севирам» дејирсән, нә дә мәни өпүр-сон. Бөс нә олсун?

Камран бәркән күлүр. Ону еңтирасла өпүр ва бирдән, ярдаи галдырараг сүр. Пән фәрләдір. Гызын буидан дәрни бир зөвг дујдуғу үнис едилір. Соңра оғлан ону тојарал гәдәннәрә шампански текүр.

Нәрмин (көзләрнини жары жумараг). Инди бир ан мәнә елә кәлди, иккимиз дә узатгала... космоса учуруг...

Камран (кулумсәјир). Бурдан Борчалыја тәјјара илә жарым саат-жолдур.

Нәрмин (тутулараг). Баша дүшдүм. Мән өлүм, кәл бу хечә о барә дәнышмайын. (Пиано жашары илә.) Буңу сән алымысан?

Камран (кулумсәјир). Мәним о гәдәр пулум һардауды. Ев сағибы мәнина чениз алый.

Нәрмин. Чалсағ ачылгары тутмаз ки?

Камран. Жох. (Гәдәннини көтүрүр.) Сәнин сағлығына. (Ичир.)

Нәрмин (пианонун габбынында отураарат). Нә чалым?

Камран. Өзүн билирсән.

Нәрмин Камраннын хошладығы наваны чалыб охујур.

Мәни сәнә бағлајан

Ештин, мәнәббәттіндір,

Жолларында саҳлајан

Сәнин сәдагэттіндір.

Нэрмин. Ела исе, нечин һәр шеј өртулү гапы далында олмадыр? Нечин һәр шеј ријакарлыг пәрдәснә бурумәлиди? Мәкәр сиғирлиш миссинизи ки, бүтүн билалар чәмнијети корлајыр?

Сәадәт ханым. Бәэдир. Камран бәй кими баш алыб кетми. Масала абыр-најададыр.

Нэрмин. Ахы, нечин оғланла гызын отуруб сөһбәт етмәси ва севишмәси әң алғач деди-годулара сабәп олмалыдыр?

Сәадәт ханым. Чүнки сизин евлянмајиниз һәлә мә'лум дең.

Нэрмин. Нә олсун?

Сәадәт ханым. Чанына дәрәл олсун! (Шиллә илә вурур.) Радол көзүмүн габагындан!

Нэрмин узуун тутарға бири отага гачыр, Сәадәт ханым да он арачы кедир. Мәңсүзәдә дахил олур, ағыр адымларда евни ичинде һардан Сонра креслоды отурағын палирос чакир. Сәнәдир. Гапынын зәнки вурулур. Нэрмин гапынын ачыр. Чәмил азлида күл дәстәси көлир.

Чәмил. Салам, Нэрмин ханым.

Нэрмин. Салам.

Чәмил (кул дәстәснин тәгдим едир). Сиз ахшам Камрана бу рән гызылкүлләрдән сох шошунуз кәлдијини сөјләјиридиниз.

Нэрмин. Дединиз ки, бунлар сизин бағынызда битир?

Чәмил. Бәли, бу мәним жетиридијим сортдур. Шәһәрдә тәкчә бизни бағымыздыры.

Нэрмин (тохлајыр). Көзәл күлләрдир, тәшәккүр едирәм. Аңчак нија зәһмәт чакирдиниз.

Чәмил. Зәһмәт?.. Нә данышырыныз, бу кичик кәшфимин сизин шошунузда кәлмәсі мәним учуы сох гијмәтлидир.

Нэрмин (кулләри ваза гојараг). Нијә мәһіз мәним хошума қалмас? Ахшам бу күлләри мәним жаңымда отуран о көзәл гыз да тәрінәләйрди ки.. Ешигтәндиниз?

Чәмил. Ешигтәм, Аңчак мәни марагландыран жаңын сизил гијмәтнин иди.

Нэрмин (гәсәден). Ахы, нә учун жаңын мәним?

Чәмил (чесаратла). Чүнки сиз мәним хошума кәл哩рсиз.

Нэрмин (зарафатјана). Мән сох адамын хошуна кәлә биләрәм. Нә олсун?

Чәмил. Билмиәм. Аңчак мән бүтүн кечени сизин һаггынызда дүшүмүшем.

Нэрмин. Баша дүшүрәм. Лакин... Мәнчә сиз һәр шеји билирсиз.

Чәмил (даринданән нәфәс алыр). Доғрудур. (Гыса пауза.) Аңчак бирчак шеји дә билмәк истәрдим.

Нэрмин. Нәји?

Чәмил. Билмәк истәрдим ки, биз ондан әввәл таныш олсајдыг сиз мәни кәләрдиз?

Нэрмин. Эввәла, хәниш едирәм «онун» адыйны дејесиниз.

Чәмил. Бағышлајын.

Нэрмин. Икинчиси, гәриб суал верирсиз. Сиз ағыллы адамсызыз, билирсиз ки, һәр заманын бир һөкмү олур.

Чәмил. Тәшәккүр едирәм.

Нэрмин (кулур). Мәним сөзләримдә сизин тәшәккүр ёдәчәјинең навар ки?

Чәмил (кулумсайир). «Ішәр заманын бир һөкмү олур...».

Нэрмин. Индикى заманын һөкмү артыг верилмишdir.

Чәмил (дәринданән нәфәс алараг). Јәгин ки...

Нэрмин. Жохса сиз буна шубнә едирсиз?

Чәмил. Гәтијјен.

Нэрмин. Демәк, һәр шеј аждындыр.

Чәмил. Қәрунүр еләдир.

Нэрмин. Ону да билирсиз ки, Камран сиздән жашы оғланыр?

Чәмил. Хејр. Оны билмиәм. Камран нәдә мәндән жашындыр?

Нэрмин. Мәрдликә.

Чәмил. Сиз нәјә әсасән бу фикрә кәлмишсиз?

Нэрмин. О, неч вахт, сизин ишшәнлинызда ештән елән етмәзди.

Чәмил. Бәлкә дә. Аңчак сизин мәрдлик һаггындағы аңлајышыныз ғәйделмишdir. Мән өз һиссләрими кизләтсөдим, сиз дә, өзүмә дә хәзәнәт етгиси оларды. Бәлкә сизин Камрана олан мұнасебеттінiz бир

иғиби? Бәлкә о, сизин көзләдіјиниз адам дејилди?

Нэрмин. Инди инандынызмы ки, о, һәнгітән дә мәним көзләдім адам имиш?

Чәмил (гәтијјәтлә). Хејр. Инанмадым.

Нэрмин (сарсылмыш). Доғрудан? Жохса мәндән гисас алмаг учун бела дејирсиз?

Чәмил. Доғрудан!

Нэрмин (сарсылмыш). Нә учун инанмадыныз?

Чәмил. Нәјатда елә һадисәләр олур ки, онлары жалныз һисс етмәк мүмкүндүр.

Нэрмин. Һиссләренинин сизи бу гәдәр алдатмыш олмасына тәс-офидирәм.

Сәадәт ханым көлир. Нэрмин о бири отага кечир.

Сәадәт ханым. О... Чәмил... Ҳош кәлмисиниз! (Әл тутур.) Аյаг

түнәнә дә учун дурмусунуз, бујурун, әjlәзин.

Сәадәт ханым онун туттулутуну һисс едир.

Чәмил. Тәшәккүр едирәм. (Отурмур.) Ахшамкы мәчлис сизи јор-мады ки?

Сәадәт ханым. Нә данышырыныз, елә көзәл мәчлисдә неч јор-мады оларды?

Чәмил. Чох шадам.

Сәадәт ханым. Сизин атаныз, анатыз мәни валең етдиләр.

Нә ғәдәр мәдәни адамлардылар. (Зарафатјана.) Мән сизи илк дафә көреп-

та фикрәлеширдим ки, оғланда бу көзләлүк нардандыр. Демә, анатызда көлирмеш. (Ежни зарафатла.) Тале сизи неч бир барәдә инчтәмәк истанмамышdir.

Чәмил (кулумсайир). Жох, Сәадәт ханым, кәрүнүр бу дүнәда та-

мам хошбәт олмаг мүмкүн дејил.

Сәадәт ханым. Мәнчә сизин белә демәјинизе неч бир асас јох-

тур.

Чәмил. Тәессүф ки, вар.

Сәадәт ханым. Нәдири, мәнә демәк олмаз?

Чәмил. Нә учун олмур. Бизим сирләримизи сизин кими нәчиб

иңсанлар да билмәјендән сона, ким биләчек. Аңчак, мән өзүмә демәк

истәмірәм. Нэрминдән сорушун, о, сизә дејэр. (Саатына бахыр.) Инди-

са ичәзенизле мәни кедим. Лабораторијада көзләјаčакләр. Нә олурса-

олсун, мән әввәлки кими сизин айләнүсиз пәрәстишкәрә олараг тала-

ғарам.

Сәадәт ханым. Сиз мәни лап тәшвиш ичинде гојдуниуз.

Чәмил (кулумсайир). Тәшвиш едиләчек неч бир шеј јохдур, һә-

заплик.

Сәадәт ханым. Рича едирәм, тез-тез калин.

Чәмил. Сағодуи.

Чыхыр. Саадат ханым онун ардынча баҳыр. Пауза.

Саадат ханым. Мән өз дәрдими һеч касә дејә билмирам, нағыл профессора да демәшишам. Мән атамының итирдикдән соңра һәмниң тәк галмагдан горхурам. Бә'зән һөвлиләк јеримдән галхыб профессор, иефасына гулал асырам. Дејирәм көрүм бәләк... Мән билирәм ки, өзинин гызы ахырачан анысының дилинин дәбениң кәсдириб отурмағы. Аңчаг бунунда белә онун мәндән арылып башта яро кетгәсесиниң дүшүнүкәс дәйшәт мәни көтүрүр. О, кедәрсә. (Горхумш налда гыштырыр. Жох, мәним гызын һеч яро кетмәјәчек! (Гапыра жахынлашыб чакырыр. Нәрмин!

Нәрмин (кәлир). Нәдир, ана?

Саадат ханым. Нә олуб, елә нија баҳырсан? Жахшы, кәл барышаг, мәним дәли балам. (Нәрминин гучаглајыбы өпүр.) Чәмил нија кәл мишиш?

Нәрмин. Бу күлләрі кәтиришиди.

Саадат ханым. Профессор учун?

Нәрмин. Жох, мәним үчүн.

Саадат ханым. Соңра?

Нәрмин. Соңра да мәни севдијини, мәнимлә евләнмәк истәдијин сөйләди.

Саадат ханым. Бәс сән нә чаваб вердин?

Нәрмин. Сәнчә нә чаваб вермәли идим?

Ағыр пауза. Камран дахиля олур.

Камран. Салам!

Саадат ханым (сојуг). Салам.

Камран (шән). Мән Бакыдақы бүтүн ишләрими гурттардым. Галды бир кетмәк...

Саадат ханым. Сән кетмәји ғәти гәрара алмысан?

Камран. Бәли.

Саадат ханым (әсәби). Мән дә сәнә ғәти билдирирәм ки, Нәрмин бурадан һеч яро кетмәјәчек.

Камран. Нәрминин ийрима үч јашы вар, Саадат ханым.

Саадат ханым. Нәрмин мәним гызымыры, ешидирсөн?

Камран. Ешидирәм.

Машын сасы. Мәңсүнзәде илә Кәрәм дахиля олурлар.

Мәңсүнзәде (отгадакы кәркүнлији нисс едәрәк). Нә олуб?

Саадат ханым. Нә олачаг. Мәни көзүмүн ағы-тарасы бирчә газыма һәсрәт тојмат истәйирләр. (Камрана.) Экәр сән мүтләг кәндә көч мәк истәйирсөнсө нә чох Азәрбајчаның рајону. Лап, Кәрәм һәр күн сән апарыб кәтире дә биләр. Жохса тамам айры бир республика...

Камран. Саадат ханым, мәсәлә һеч дә кәндә кетмәкә дејил. Мәшәрдә дә мәмнүнүйтәлә ишләрәм. Аңчаг, Күрчүстән һекумати она көра изни бура охумаға көндәриб ки, орда јашајан азәрбајчанлылары да дилини билән мүтәххессисләр чох еңтијачлары вар.

Мәңсүнзәде. Күрчүләр дөргү һәрәкәт елајибләр.

Саадат ханым (эрине). Күрчүләрин жахши иш көрдүккләрни сезүм јохдур. Аңчаг, Нәрмин кедәндән соңра сәнни олуб-галан јухун дәгачаг. Онусы да дәрманыс жата билмирсән.

Мәңсүнзәде (зарафатјана). Биз дәрд чәкмәјә өјрәнмишк, Саадат ханым.

Карәм. Жухумуз таачаг, таачын, бизи дә өзү илә апармајаңаг ки.

Саадат ханым. Мәним гызын қөзүмдән узаг һеч яро кетмәжек!

Саадат ханым әсәби налда о бирнеге отага кечир. Ишыг да онунда кедир. Нәдир ханым итириф ичинидәр. Ишыг төкәрә Мәңсүнзәдәсини, Карапайылардан аз арапыда Нәрминнә Камранын үзәрни дүшүр.

Мәңсүнзәде. Кедәк, достум Кәрәм. Көрүрсән ки, һәјат нә гәдәр итеп.

Карәм. Аңчаг, Камран кетдикчә мәнә даға чох хош кәлир. Машалылынч кими огланды.

Мәңсүнзәде. Дөгрүсу, она фикир вердикчә елә бил зәниимдә нә саңа бер сиңгәләнә, бир тәзәлик эмәлә кәлир. Биз бә'зән өз мәһдуд ишининиз инши о гәдәр батыб галырыгы ки, бәдәнимиздә бәрабәр руnumуз пиләннир. (Нәрминә жахынлашыр.) Гызым, сән биза кәрә үрәнине кетма.

Карәм. Араны Араз көсмәјиб ки, бир дә кәрдүн Кәрәм дајы гыныны илә чыхыд бәйүрдән.

Мәңсүнзәде. Нәләллик, гызым.

Саадат ханым (тәләсик кәләрәк). Нара кедирсисин?

Мәңсүнзәде. Араз гырағына.

Саадат ханым. Нәјә?

Мәңсүнзәде (дариндан нәфәс аларат). Елә белә, кәзмәјә. (Чындыр.)

Карәм (кедә-кедә гызын гулағына). Кедирик Аразын о тајына бир зәтамаша елијәк. (Чыхыр. Саадат ханым жан отага кечир. Бајырда маңынын сәспәнниң узаглашдығы ешидилләр.)

Камран (вазадакы күлләрә ишарә илә). Бунлар йәгни ки, Чәмил иләндәнди.

Нәрмин (башы илә тәсдиг едәрәк). Нә билдин?

Камран (кулумсайир. Зарафатјана). Нәгиги гәһрәмаплар сәнниң көзәт гызыларын диггәтәнә гарши латејдә галмазлар. Ахшам сән поччында бу күлләрни тә'рифләйнәнә Чәмил ешидирди.

Нәрмин (бирдан тутуларат). Нә олсун? Гадына гарши диггәтли миң һеч дә пис эламәт дејил.

Камран. Элбатта.

Нәрмин (әсәби). Нә демәх истәйирсөн?

Камран. Нәч иш.

Нәрмин. Ахы, мән билирәм ки, сәнни ондан заңлән кедир.

Камран. Бунун дәхли јохдур.

Нәрмин (сәрт). Дәхли олмаса демәссан! (Ағыр пауза. Бирдан сарылараг) Камран, кәл биз атамкини арзусуну јерине јетирәк. Мын, дөргудан да мән онларын бирчә өвләдиям.

Камран. Мәнә елә кәлир ки, профессор разыдыр...

Нәрмин (онун сезүнүн касир). Бу разылыг она баһа отурап.

Камран. О, кишиидир!

Нәрмин. Бәс анат?

Камран. О да тезликлә альшар.

Нәрмин. Демәк, сән фикриндән дәнмәјәчәк сөн?

Камран. Жох.

Нәрмин. Мән кетмәк истәмәсәм?

Камран. Галарсан.

Нәрмин. Бу сәнә тә'сир еләмәз?

Камран. Елијәр.

Нәрмин. Амма жена дә кедәрсөн?

Камран. Кедәрәм.

Нәрмин. Бәс сән мәни һечә истәйирсөн?

Камран. Бәс сән мәни һечә истәйирсөн?

Нәрмин. Мәним гаршымда атам-анам дајанышыды.

Камран. Мәним дә гаршымда халгым, чамаатым дајанышыды.

(Аныр пауза.) Неч билирсәими дүнҗада нечә бөјүк дәрдләр вар? Орт мәктәбдә мәнимлә Марал адлы бир гыз охујурду. Бир күн онун атасы туутуб он ил иш вердиләр, кедиб нәбсханада өлдү. Сонралар мәлүл одлу ки, эсил мүгәссир о дејилми.

Нәрмин. Гыз көзәл иди?

Камран. Ыэм көзәл иди, һәм да нәчиб.

Нәрмин. Бәс неча олду?

Камран. Кимсөсиз галыб истәмәди бир адама әра кетди.

Нәрмин. Нә билдин истәмیر?

Камран (тутту). Билирдим.

Нәрмин (гәрниб бир егоизмлә јарызыарафат). Бәлкә сәнн с вириш?

Камран (гыза кәскин бир нәзәр салараг, гәтијјәтла). Мән да он сепидим. Лакин бу, дүнҗадан хәбесиз, дилсиз, ағысыз бир севки ил.

Нәрмин (истенә илә). Мәләкләрниң мәһәббәти кими?

Камран (гаш-гадаглы). Ола биләр. Мәләкләрни да инсан тәсәвүру яратышыдыр.

Нәрмин (алыныш). Амма елә билирдим, мән сәнн һәјатына да хал олmuş јекән гызам. Демәк, икничى дәфә да севмәк олтармыш. (Сарылышы). Бәс на үчүн сән буны иниди ѡгәр мәнә демирдин?

Камран. Чүнки мән һәмишә ону хатырлајанда аңчаг интигам барә душунурәм.

Нәрмин. Куја ки, бутун ишләр бир гызын талејиндән ибарәт ими. Жәгин ки, Марал о әнвалаты чохдан унудуб.

Камран (она тәэччубла баҳараг, сојуг). О унұтса да ман унуд билмірәм.

Нәрмин (кинаја илә). Сән кимләрдән интигам алачагсан?

Камран. Инсан һәјатыны пула, вәзиғәсә сатанлардан!

Нәрмин. Хәјалларәст!

Камран (сојуг). Ола биләр. Нәрәкәт лазымдыр! Эн виде!

Гәти алдымларла чыхыр. Нәрмин бир ан жеринде донуб галыр. Сонра тамағири-шүрүү бир ифәде илә өз-өзүн пычылдаыр.

Нәрмин. Элвида?! (Бирдән санки јухудан аյлараг.) Jox! Jox! Камран!

Нәрмин гышырараг гапыя тәрәф атылыр вә елә бу заман дахил олан. Чәмилә гарышлашарағорхумыш кими далы-далы кери чөкниләр. Чәмилә јаваш-жаш она тароф ирилиләй. Ишмә сенүр. Жанаңда Мәңсүзизадә илә Кәрәм да Араз кәнәриңда дајанараг о таја баҳылар.

Мәңсүзизадә. Биз кәләндә о тајдакы о иjdә лап балача илди бөјүк ағаф олуб. (Гыса пауза.) Оғлум Исмајыл да јәтни белә батыб. Биз кәләндә онун ики јашы вар иди.

Узаг хәјаллардан, хатираләрдән данышан бир мусиги.

О јашыл тәпәдәки чыллагаты көрүрсән? Гулагларыны шәкәлән биza баҳыр.

Кәрәм (көврәк нисслә). Јазыг һејван... нә билир биз кимик! (Гыса пауза.) О ағарап юл бирбаш Тәбризә кедир...

Мәңсүзизадә. Еләдир.

Тамаша елијә-елијә гәдии бир Азәрбајҹан мәнишиси охујурлар вә елә бил о тајдаки ағачынын будатлары, замналар бу мәнишиси аһәнли илә дағылданыр.

Кәрәм. Eh, из исә... Мән бир чај дәмләјим, о таја тамаша елијә елијә ичек.

Јол сумкасыны көтүрүб ағамларын арасынан кирир. Соңға йақын-йақын дахил олур. Гыса пауза

Сәләт ханым. Мән сизин мәһәббәтиниза хәјәнәт еладијими тапшырам. (Лакин сәннин хөшбахтилиң үчүн белә лазым ил.) (Гыза јаҳыншашараг мөнрибан.) Эз һајатыны бош хәјаллара турбаш берма. Эхәр сөнн, сән дүшүнүдүүн гәдәр иштесеңди, тика-тика дөграсајдылар да кетмэди.

Нәрмин (хәјал ичиндә). Оны неч кас дограмырыдь.

Сәләт ханым. Билирсөн иш вар, гызым дүнҗада елә бир мәһәббәт жохур ки, онун өмрү ики-үч илден артык олсун. Ийирмичи эср бир тох һөнгөтлөр кими, буну да айынлаштыры. Она көрә дә эн дүзүн сакит, эгилли айлә һајаты гүрматтадыр. Бу дүнҗада сәләтти жалынын болбатыр ахтаранларын неч бары хөшбахт олмамышдыр.

Нәрмин. Мәңтә сөвендәр өз мәһәббәтләрнән неч иш ахтармырын. Нәрмин бир сәләт-финал hattында душунмүрләр.

Сәләт ханым. Чүнки мүвәгәттән еңтирасларын чоштуылуу, бизим өглиминин мувазинеттени позур, өз һәјатымыз, кәләчәјимиз наңында чиңди душунмәజә гојмур.

Нәрмин (кәсийн тәббасуммә). Демәк, мәнин олсун мәһәббәт!

Сәләт ханым. Нәр мәһәббәт хөшбахтилик, раhat һајат вә'дәләмир. Эгилли гыз буны неч вахт јаддан чыхармамалыдыр... Сонракы шешмалыгын биң гадынылар учун хүсүнелә дәштәли олур.

Нәрмин (дәріндән иәфәс алараг). Мәнән елә кәләр ки, Камранда изат бир кәнддә, балача бир дахмада јашамаг мәним учун ин бөјүк саат оларды. Тәэссүф ки, мән буну иди, о кедәндән соңра һисс едирам.

Сәләт ханым. Мәңсүз сәнә елә кәләр. Амма һәјат айры чүрдүр. Биз сәннила ана-бала олмагдан башта ejni заманда достут. Рафигәнлик. Она көрә дә ачыт данишыбы, сәнни инанызырым ки, иштәйр кишшини тардиндән дәли-диванә олаг, јене до онун охшамаларынан алдыгымыз ынгыл өмрү ики ил чакмир. Она көрә дә бизе аяғыны јера мәңкәм димини, жаҳши доланмағы бачаран эгилли, сағлам эр лазымдыр. Һәјата дың көзәл бах!

Нәрмин. Мән һәјата һансы көзәл бахсам јене дә Камраны көрүм. Аңчаг сәннин вә атамын хатирине мән оны унұтмаға чалишачағам. Үбүт едәнәјәм ки, мән дә онун кими дәзмәй, өз сөзүмүн үстүндә дурмайы башырырам!

Гапы заңки, Нәрмин кедиб ачыр. Чәмил дахил олур. Оны алинда јене дә миң күләрдән ири бүкет вардыр.

Чәмил (букеци гыза тәгдим едәрәк). Салам, Нәрмин ханым! Салам, Сәләт ханым!

Сәләт ханым. Салам, Чәмил! Аナンкил нечәдир?

Чәмил. Сизе саламлары вар.

Сәләт ханым. Мән сизин анатызы вурулмушам.

Чәмил (кулумсәјир). О да ejni сөзләрі сизин һагтынызда дејир.

Сәләт ханым. Көрүнүр, биз бир-биримизи баша дүшүрүк.

Чәмил. Жәгин ки, еләдир.

Сәләт ханым. Сиз сөббәт еләйн, мән дә хәрәјә баш чәким, (кулумсәјир). Гочалага ишләмәкден башта из галыр ки..

Чәмил. Гочалага сизин анатызында һәлә-бир зер вар.

Сәләт ханым (бәркән күлүр). Чаванлыгла видалашанлар үчүн бундан көзәл комплемент олмаз. (Столун үстүндәкүләр ишаралы) Рича елирәм, эjlәшин.

О бири отага кечир. Гыса пауза.

рылдыгыны дүшүндүкө ганым дамарларымда донур. Бәлкә мән шеш атың сәнинде көздөмдөм, Камран.

Камран даирин бир ағыр ила-көзлөрини јумур. Ишыг сенүр. Мүсити. Ишесинде мәктүб окуудан Нәрминин үзүп дүшүр вә о охудугча биз Камранды сәсийн ешидирин.

Камранын сәси. Сәнисиз мәним үчүн дә чөтин кечир, Нәрмин нарада олурамса сәнин хәјалын дәнма... дайма мәниммэлдир. Најаты дәшшетли наидаслар ила-уграшан бир прокурор үчүн бу белек да зане ликидир. Лакин бу белекдер вә бу мәним һоятыймын яеканса тәсәллүсенді Нәрмин.. Профессор Мәңсүнзадә, Кәрәм дајыны душун!. Бизим бар рәтимиз дә, сөвкимиз кими бөјүкдүр. Сәнин иишшанланыбыны охудаң бир ан мәнә дә елә кәлди ки, һәјат дајанды вә мән мин аршын гүлүү дебине дүшүм. Лакин мән сәнин көзлөринин дәренилликларында төмөнкими сукута даалмыш нәсрәти нисс едерләр, о туудан чыхмагы баражын. Мән сәнин құлушларын хатырлајараг Муров дағларына баҳым. Ана Салатынын гүруруну хатырлајараг икниттар ѡола салмыш Борчалы жаңашәләрине баҳым..., вә бу кәдәрле кенишилини талеи мәни гүввэтил би сасле тәкрап һәјата ҹағырды. Биз бир-биримизи анылышыры... Бизим мәннәббеттимиз ярымчыгы иди. Тәк ганаңдлы гүш кими иди. Сән өзүн етпрастанмасын дә мән сәнин һансы тәрәфә мејл етдиини нисс едирдим. Бөләдә сән мәниммән кедәрдин. Лакин бу фәдакарлыг на сәни хошбахт едерди, ина да мәнни. Дүрналар узаглара уммаг үчүн ярандылары кими, мәним киммиләрди да узаг идеаллар үчүн яранымышлар. Нәләллик. Бу гөлдөр Нәрмин. Мән галхыб ишә кедирәм. Ағыр чинајаттә тәгсирләндирдилер бир нәфәрин ишини тәдгиг еләјәчөјәм. Мәнә елә кәлтир ки, о чинајаттож, алдалтсызлүйн түрганы олмушшудар.

Пауза. Нәрмин мәктубу столун үстүнә гојараг галхыб паноја җахынлашы. Эввэл жашиш-жаш, соңра һојәнделе чылбыр. Чәмил дахил олур.

Чәмил (мәктуба ишарә илә). Кимдәндир?

Нәрмин (көзлөрини панодан чәкмојәрәк). Охуя биләрсан. Чәмил мәктубу көтүрб имзасына баҳарaq охумадан гатлајыб јерине гоју Нәрмин чалыр. Чәмил сигарет жаңдырып. Нисс олунури ки, о, бејүк бир гүлүүлүк өзүн ала алыр. Нәрмин панодун архасындан галхараг мәктубу көтүрүр. Соңда алыштап көтүрб алыштырарын мәктубу аловда тутур. Нэр икисинин нәзәрәттеги жаңылар жашиш-жашын жаңылар жаңылар ишшиң да азылар вә сенүр. Ишшиң жаңылар асфалт жолун кәнәримдә мәннәрәләр жер. Меша ағачлары, гајалар, машины да җахынлашып сусур.

Сәадэт ханымының сәси. Бир аз динчәлмәк үчүн бура чөккәззелдир.

Эввэлча Нәрминде Чәмил, опларын ардынча да Мәңсүнзадә, Кәрәм вә Сәадэт ханым сәйнөш чыхылар.

Чәмил (Нәрмине). Бу да Камранын элик овладыгы Борчалы жаңашәләр.

Нәрмин. Бу дағларда баҳанда мәнә елә кәлтир ки, Камран тамаң айрын бир планеттәдир.

Чәмил (сигарет жаңдырараг). Онун олдугу рајон бура җахындар Истәйирсән, кедәр.

Нәрмин «жох» мәннәсендә башыны булајыр.

Чәмил. Нә учун?

Нәрмин. О, бизим қалишимизи көзләмір.

Чәмил. Көзләмәјәндә на олар. Бизи гәфил көрәндә диксионнан кетмәјәчек ки...

Нәрмин (алынараг, ейнамла). Ону сән җашы билирсән.

Чәмил. Догроруд, онун үрәкли оғлан олдугуну билирәм.

Нәрмин. Елә исә истенэза лазым дејил.

Чәмил. Бағышла.

Кәрәм балача диклирин үстүндә дајанараг узаглара баҳыр.

Мәңсүнзадә (она җаҳынлашараг). Үч күп бурдан тәрпәндә жох-Көзләр жердир. Чадыры о палыдын алтында гуравы.

Кәрәм. Профессор, о ағаран дагы көрүрсөн?

Мәңсүнзадә (дәренидән нәфәс алараг). Мән Саваланы неча көр-

биләрәм.

Кәрәм (дәренидән нәфәс алараг). Һәлә гары еримәјиб.

Мәңсүнзадә. Радиоларын, хабәр вердиңе көрә о тајда нау-

ар тағынылыгыр.

Кәрәм. Аллаң елсии. Жағының кечсө гојун-гүзүнүн вәзијјәти җа-

уолар... Орда чамаат һәмишә түргалыгыдан корлуг чакир.

Мәңсүнзадә. Еләнди...

Кәрәм. Ах, Савалан!... Башы гарлы Савалан!..

Бир тәрафдан Чәмил ила Нәрмин, дикор тәрафдан Сәадэт ханым

баулар. Чәмил чөн тутгундур.

Сәадэт ханым. Бу булагын үстүндә кабаб пис олмазды. Һөјиф

ат жохдур. Бәлкә Кәрәм кедиб ала.

Мәңсүнзадә. Кәрәм алты сааттыр машын сүрүр.

Чәмил (тутгун). Мән кедәрәм. (Кәрәмә) Ачары вер.

Кәрәм (профессор). Бәлкә мәп өзүм кедәм?

Мәңсүнзадә. Ејби жохдур, тој Чәмил кетсис, чаван оғландыр.

Кәрәм машинын ачарынын верири Чәмил.

Мәңсүнзадә. Калин, биз дә одун јығат.

Кәрәм, Мәңсүнзадә ва Сәадэт ханым мешәја кирирләр.

Чәмил (Нәрмине). Сән дә кедәк. Камранла да көрүшәрк.

Нәрмин (тәләсик). Жох. Истәмірәм.

Чәмил. Нијә, сән онунда көрүшмәкден горхурсан?

Нәрмин (сојут). Горхумурам. Аңчат мән өз ишшанлымла онун көңүн көрүмкөм истәмірәм.

Чәмил (кини). Бәс онда нә үчүн бизим мүтләг бу ѡолла кәлмәйнен тәккүд едирдин?

Нәрмин. Билмирәм. Бәлкә дә бу мәним тәрәфимдән бир зәнифлик-ир. Бағышла...

Чәмил асбән адымларла кедир. Нәрмин машинын сәләсийн неча сүр'этән ылғаштырына таамаша едир. Кәрәм таласк ағасындан чыхарағ Чәмилни өдемең баҳыр.

Кәрәм (гашгабатлы). Дуз жүз ийрим ила кедир. Нахаң елә берк түрүр.

Нәрмин һәлә дә баҳмада давам едәрәк чаваб вермір.

Мәңсүнзадә (ағачлар арасындан чыхарат). Достум Кәрәм, чысан дәмләйирсан, мән?

Кәрәм. Мән.

Мәңсүнзадә. Киши, бир дәфә дәйәчаксын «сән!» ja жох? Бу дәфә

жан дәмләйчөйәм. (Гарышдақы ағачлығы кирир.)

Кәй күрүштәй. Ара-сиря шымшак чахыр. Кәрәм, Нәрмине җахынлашыр.

Кәрәм. Нә олуб? Нијә бикефсон, Нәрчан?

Нәрмин. Кәрәк бу ѡолла кәлмәјәндик.

Кәрәм. Нә учун?

Нәрмин (појәчанла). Сән бизим айланын бир үзвү кимисән, Кәй дајы. Ушаглыгыдан мәннин сәндән кизлин сиррим олмамышдыр. Камранын бу дағлар арасында мәнисиз яшадыгыны дүшүндүкчә фикрим алт-уст олур. Мәнә елә кәлтир ки, һәр икимизе гарышы бағышынан кетмәз бир күнән, бир хәјәнәттөмшәм.

Кәрәм. Бу сәләләр артыгыры. Биз тоја назырлашыры.

Нәрмин. Мән Чәмилә альшымаға башламышым. Лакин инди елә ки, о, бирдән-бире мәндән узаглашыр. Елә бил ки, мәнә жаддыр.

Кәрәм. Бөш сөздүр.

Нәрмин. Еһ, Кәрәм дајы, сөн мәни баша дүшмүрсән...

Кәрәм. Гыз, сәни зорла нишанладылтар?

Нәрмин. Кәрәм дајы!

Кәрәм. Гардаш гызы, мәнә јох да... Экәр сәнин о оғлана көндөлмасады, дүнжә дағыла нишанланмаздын.

Нәрмин. Іжтім ки...

Кәрәм. Билирсән, гардаш гызы, чатини бир нәвәмиз оланачаңды.

Ондан соңра нәр шеј дүшмәк јерине.

Нәрмин. Јәни мәнүн ушамбада олдан соңра?

Кәрәм. Нә да... Мән бир аз утандым ачыг демәэ. Мәсәл вар, дөйнөләр, аյнын минибир ојуну вар бир армудын башында. Бүтүн маңыз бэт ојунларындан, күсүб-барьшмаларындан төбәнин кизлазы бир толбо вар, ушар! Овлад! Елә ки, о, дүнжа да кәлди, соңра өзүнүз билдерениз. Истәјирсиз бир-бириниз эзэлжин, истәјирсиз күнде нароңа бир ағаш көтүрүб дәзәнек давасына чыхын. Даңа онун тәбиатта да жохдур. Она женин лазымдыр. Нә учун? Би инсан тәбиэтти наји кәрәкдир? Орасыны нә Логман билди, на дә мән.

Нәрмин. Чүрүк Чүрүк ағасы! Ер үзүндәки соңсуз көзәллакта, һајаңчалар, севкілар, инфрәтләр, аразулар, фачиеләр, комедијалар, күрүшмалар жалызы өвләд жетирмәк учун ола билмәз.

Кәрәм. Елә тәбиэт дә истәјир ки, сан һејлә биләсән! Жохса ишесе па жатмаздыныз.

Нәрмин. Бәс, инди ки, беләдир, нә учун арвадындан соңра сыйлымирдин?

Кәрәм. Евләнмәдим, тәбиют дә мәни чәзаландырды.

Нәрмин. Сәнә нә олуб ки?

Кәрәм (дәриндән ифәс алараң). Нә олачаг... Кечәләр отынды чәкилип галыны ертәндә вәними мәни басыр. Елә бил ки, нар шеј маңыз да байланылдыр. Һәјатда нәр бир эсәр-аламәт гојмадан бир күн бу дүнжада чыхыб кедәчәйими душүндүкчә нәр шеј көзүмдө гаралыр.

Мәңсүнәдә (кәлир). Шејләрни һәзәллик бу гаянны алтына јынмаг лазымдыр. Йағачаг.

Кәрәм. Демәк, машыны бура сүрмәкдә жаҳшы иш көрмүшәм.

Мәңсүнәдә (чамаданлардан бирини гаянны алтына көрәрәк). Она кәрә дә буранын адьны гојдум — Кәрәм гаясы.

Кәрәм (сәмими сезниччә). Дөгрүрадан? (Нәрмин.) Мәндән соң бурдан кечәнда бу гаяжа бахыз Кәрәм дајыны яда саларсан.

Мәңсүнәдә. Нә олуб јенә үрәйин көврәлир!

Кәрәм. Саглығына, үрәим нијә көврәлир. (Үүжүрүб чамаданлардан бирини көтүрәрәк.) Машаллаң, өзүмү гуш кими нисс едирәм.

Бәрк јағыш башлајыр. Сәәдәт ханым кәлир. Һамысы гаянны алтына шылар.

Сәәдәт ханым. Сел-су дүнжаны көтүрәмек. (Кәрәмә.) Кәрәмни тәк бурахмајадын.

Нәрмин. Җәмил балача ушаг-зад дејил ки, нә олачаг?

Жағыш шиддәтләнir. Нава гаралыр. Төтөз шимшәк чахараг ки. Мәңсүнәдә, Сәәдәт ханымын, Кәрәм вә Нәрминин, киң да рул архасын оттурмуш Җәмилин ачылып көзлөрни ишигләндүрмөр. Нисс олчуну ки, Җәмил шыны дәлн бир сүрттүлүк сүрүр. Гаранылғын шырлыты... Күрүлтү...

Бир до илдүрүм чахыр. Җәмилин инди бир вайнын ичинде алачаланышы күнни. Сәәдәт ханымын сапка оны (Җәмили) дигәттә изләйн көзлөрнү сүрүп бир-бирини эзэл едир. Ва һәјатда ишшү таам сөнүр. Жаңанды Мәңсүнәдә, Сәәдәт ханым, Нәрмин вә Җәмил гаянны алтында, гаттама столунун етрафында өзлөшсөр яејиб ишиләр.

Җәмил (choх ичмиш олдугу нисс едилер. Лакин сәрхөш дејил).

Профессор, бу гәдәни сизин шәхсиниздә бөјүк сәм хадимләринин, мүшкүр техниканы ирәли апарын адамларын саглығына галдырырам.

Сәәдәт ханым. Хәниш едирәм, бу саглыға өзүнү дә элава елини.

Җәмил. Сән елмимизин сөнәрсөн.

Җәмил (кулумсәзәрәк). Нәјнәк, Сәәдәт ханым, сиз дејен олсун, Гаджинин галдырыры.

Иннеләр. Мотосикл сиси, һамыз тәзмүбүл бахыр. Әйнәндә јатмурау олни күрчүлөр мәмләссе жаһынлаштар. Бу, чаван ши бир оғланчылар. Онын калиши кла Җәмил жарынан ишсөн едир, лакин буны үзүрмөн.

Күрчү мајор. Эзиз төннегларга салам! Профессор Мәңсүнәзә, Күрчустана хош көлмисиниз!

Мәңсүнәзә. Сағ олун, Бујурун, аjlәшшин.

Күрчү мајор. Сизин саглығыныз мәмнүнүйттә бир гәдән шағынчарым. (Отурур. Җәмил онун гәдәнине долдурмат истәјир, лакин күрчү бутулканы онун элиндән алараг.) Сиз заһимат чәкмәйин. (Әзәннине долдурур.) Сағ олун, профессор! Сағ олун, хамылар! (Ахырачан ишар.)

Сәәдәт ханым. Сиз профессору нарады таныңырыныз?

Күрчү мајор. Профессор Мәңсүнәзәнни ким танымыр. Бизим ишверситеттәдә уч дәфә лексија охујуб.

Мәңсүнәзә. Сиз университеттеги гүрттармысыныз?

Күрчү мајор. Бәлли, бизим прокурор да азәрбајчанлыдыр, өзүн байыда гүрттарыб.

Кәрәм. Бәләк Камраны дејир?

Күрчү мајор. Бәлли. Таныңырыныз?

Кәрәм. Жаҳшы таныңырыг.

Мәңсүнәзә. Бизим аләннин достудур.

Күрчү мајор. Иккىдә оғланцыр. Бурда азәрбајчанлылар да, күрчүлөр дә ондан өтрут чанларындан кечәрләр. (Гәдәннин долдурур.) Мәңсүнәзә, Камран сизин дә, мәниң дә достумуздур, ишәк онун саглығына! (Ичишләр.) Тбилисида Камран үчүн көзәл бир күрчү гызы сечмишик. Ҳөшүп көлсө тој елијечәйик.

Нәрмин. Камран нәнә гызы көрмәйді?

Күрчү мајор. Хејр, амма гыз ону көрүб. Кәрән кими дә вурулуп. Бу ғәдәлләр дә галдидрат хамыларын саглығына! (Ичишләр, саатша бахыр.) Бу саат Тбилисида жаҳшы концерт вар. Ичәз версәйдин транзистору ачардыг.

Нәрмин. Транзистору ачыр. Пианода бир күрчү мелодијасы чалыныр. Мајор онын шағынине үзәрге охујур.

Еһ, профессор, дүңя көзәлләр, амма һејиғ ки, (пагонларына ишареди) һәләләнүү бүнсүз кечмэз.

Мәңсүнәзә. Да жохса визенгиз хошунузда кәлми?

Күрчү мајор. Мәсәлә онда дејил. Мән истәрдим ки, инсанларынын, инзивати органлар һеч лазым олмајады.

Мәңсүнәзә. Демәк, истәјирсиз ки, шүүрләр о гәдәр инкишәф едәди ки.

Күрчү мајор. Бәлли, шүүрләр... виччанлар...

Транзисторда башга бир нава чалыныр. Җәмил таалхаттар мөмләсден азаланыб шылар. Кәрәмни чыгарып.

Җәмил. Кәрәм дајы, мән бајаг рајон мәркәзинден гајыданда шылда азада вүрмүшам. Экәр бу мајор ондан өтрут көлмиш олса, ишән сән шылда азада вүрмүшам.

Кәрәм. Ёз-ни мән эчур бојнума көтүрүм?

Җәмил. Денән, адамы мән вүрмүшам. Биз сәни гүрттарарыг. Гој-

марыг һәбсханада бир күн дә галасан. Амма мән аләмдә биабыр олар. Елми ишмән төкүлүб талар, Өзүн дә билүрсөн ки, Камран мәниңде дүшмәндир, бу иш дә онун алини кече...

Кәрәм. Вурдуғүй адам сағдый?

Чәмил. Билмирәм.

Кәрәм. Немә билмирсан?

Чәмил. Билмирәм дә.

Кәрәм. Йолда адам вар иди?

Чәмил. Неч көс юх иди. Сән тәрәддүсүз бојнұна көтүре билүрсөн.

Кәрәм (она узун бир нәзәр салараг). Һә... демәк, мән бојнұма жетүрүм ки, машина басдығым адамы яғышла-туфанды, жолун ортасында жеңеси тоғуб гачмышам? Мән, о тајыл Кәрам бу гәдәр алғач иш тутмышам?

Чәмил. Жаҳшы, бағырма.

Сәәдәт ханым (Жаҳынлашараг һәјәчанла). Нә олуб, Чәмил? Бу мајор сәндән нә истәјір?

Чәмил. Нараңт олмајын, Сәәдәт ханым, елә бир шең дејіл, мағајдаңда машина бир адама азча тохунуб.

Күрчү мајор (онлара жаҳынлашараг Чәмилә). Рича едірек мәниңмө көдөй рајон мәркәзине.

Нәрмин (жаҳынлашараг Чәмилә). Мән дә кедириәм.

Чәмил (сөргі). Лазым дејіл.

Нәрмин (соууганлы). Жох, мән кетмәк истәјірөм.

Мөһсүнәдә (жаҳынлашараг). Кәрәм, сән өзүн дә кет. Кересе мәсөләдір.

Кәрәм. Баш устә.

Мајор, Чәмил, Нәрмин, Кәрам соңдан чыхырлар. Ишыг сөнүр. Жашада Камрапын отағы.

Камран (телефонда). Алло! Мурадов, тез адам көндәр, талашынчы учурулмасыны даңандырысын, дејир, ичраннә комитәсиң сәдәрлін мұзынни опун жеринде өзүнде ялжаг тиқидирмәк истәјір. Вахты иле-халт тәндерманы Шәмкирли Ежваз 300 адамда о галада Ағамәммәд шаһын габайыны кәсиб, сон нәфәсінә кими вурушуб. Бу көстәбәйләр исә Азәрбајҹан иккүйдәринин ахырынчы изләрни дә итирәмк истәјірләр. Тез адам көндәр! Бу ишә иначаң верендерләр исә мәс'үлүйтә чөлб етмәк лазымдыр. (Камран дәстәји жеринде тоғур.) Нә исә дүшүнүр. Соңра магнитофону ачыр. Вахты иле Нәрминни чалыб-охудуғу маңын. Гапы залжы. Камран кедиб гапыны ачыр. Нәрмин тамам исламныш налда дахиң олур. Гыса пауза.) Нәрмин!. Нә жаман исламысан?.. (Ониң плашының чыхарыбы өзүнү дивандан оттурдур, соңра дизинин бириңи жергө тојараг гызын туфлиләrinин чыхарыр. Соңра элинни гызын күрәйнә чөкір.) Тамам судур...

Нәрмин (магнитофона ишарә илә). Бизим маңыныз! (Камран магнитофону сүсдүрүр.) Нијә көсирсан? Гој ахыра тәдәр охусун. Мән тулаг асмат истәјірам.

Камран матнитофону тәкәрәр түрүр, мусиги давам сидір.

Камран. Бу нә налдыр, Нәрмин? Сән кеченин бу вахты тәк налдан көлүрсөн, Нәрмин?

Нәрмин. Мән тәк дејіләм. Кәрәм дајы ашагыладыр. Дајан, мән сәнниң жаңына иш үчүн кәлмәш.

Камран. Нә ишдир?

Нәрмин. Сизин рајонун милислөри Чәмил тутублар.

Камран. Нә учун?

Нәрмин. Машина адам басыб.

Камран. Нә вахт?

Нәрмин. Бу күн.

Камран (санкы жалыны инди жүхудан айыларат чанды, гывраг бир көркем албы чөлдө телефон дәстәјиниң көтүрүр). Алло, Мурадов, дејир-ар, сизин ишчиләр бу күн Азәрбајҹандан кәлмиш бир «Волга» тутуб-ар? Аха... аха... Жаңалының вәзијәти нечадир? Мүгәссир нардаңыр? Жаңыш... (Дәстәји асыр, Нәрмин.) Сән дә машина даңыпты?

Нәрмин. Жох. Мән атамында мешада галмышым. Чәмил ток ахымышды ки...

Камран. Бәс профессоркил инди нардаңырлар?

Нәрмин. Һәммиң жерде. Мешада. Биз Кисловодскија кедиридик. Бир азинчамал үчүн жолда дајанышызды.

Камран (пәнчәрәје жаҳынлашараг бајыра гыштырыр.) Кәрәм даңыч жүхары. (Сонра телефон дәстәјиниң көтүрүр.) Гаражы вер. Алло! Чөннүү шоферими тез көндөринг бура. (Дәстәји асыр.)

Кәрәм (кәлпі). Салам, Камран!

Камран. Салам, Кәрәм дајы, кәл, азләш.

Кәрәм. Отура билмәрәм. Профессоркил тәк-тәнін галыблар мешада.

Камран (Кәрәмә). Нә әзәб машины өзүн сүрмәмисан?

Кәрәм. Камран, огул, күнәнкарам, кәрәк машины өзүм сүрәдим. Чәмил тојмады. Өзү кәлмәк истәди.

Нәрмин (Камрана). Сән билүрсөн ки, Чәмил чох жаҳшы сүрүүдүр.

Кәрәм. Һәттә автомобил жаһыларында мүкафат да албы.

Бајырда машина сөси. Камран башшыны пәнчәрәден чыгарар.

Камран. Иршад!

Иршадын сәсси. Ешилдірәм, жолдаш прокурор.

Камран. Мешәдә адамлар галыб. Кәрәм дајы илә кедиб кәтирапсана.

Иршадын сәсси. Баш устә.

Кәрәм. Һәләлик. (Чыхыр.)

Камран (Нәрминә). Кет, шифанердә тәмиз пижама вар, кеј, азарларсан.

Нәрмин галхыб о бири отаға көспір.

Камран (телефон дәстәјиниң көтүрүр). Алло, Мурадов, хәниш сүрәм, машины сүрән адамының яралының гоңумдашына демијәсән..., жох, Чәмилдин гоңумларына! Сәбәбинде дејәрәм. (Дәстәји асыр.) Нәрмин пижамада кәлпі. Онун үзүндө вайнималы бир инфада. Санкы гызын иләненең дәңшатат кәлпі, Камран онун руғын вәзијәттінен сөз едәрәк.) Әjlәш, Нәрмин, бу саат сәнниң үчүн чај көтирим.

Нәрмин (гејри-ади бир һәјәчанла). Жох, Истәмнірәм. (Гыса паузасы.) Нә үчүн сән өз пижаманы мәнә көниндердин? Нијә биз бу ѡола калдак? Нә үчүн о дәңшатын һадис мәнә бурда, санин прокурор болдуғун рајонда баш берді? Нә үчүн бу күн машины Чәмил вазу сүрмак истәди? Бүтүн бүнләр бир тәсәлдүрдүрмү! Жохса талејин гәрибә ојупудур?

Камран (тәсәлдүрә зараптана). Жаҳшы..., жаҳшы... Бир заман мәниң философиялугда тәгисирләндирдін. Амма инди өзүн таледән данышырсан.

Нәрмин (ону динләмәйорак ейни һәјәчанла). Нәји көзләјириң? Нијә сөлөнмириң?

Камран. Бәчармыйрам.

Нәрмин (ејни сәртлик). Нә учун?

Камран. Билмирәм. Көрүнүр һәләт тездир.

Нәрмин (ваиним илә). Евлән, Камран. Мүмкүн гәдәр тез сөзләр
Сән субай кәзикчә мәнен һәјәт юхдур. Мән тамамилә нишанлымын ол
билимләрәм. Чаным галып сөнин янында. Мән һәр ярда сөни көрүрмө
Кечалар күләк ярлаглары тәрәндәндә сөнин пычылтыларны ешилди-
рам. Елә бил ки, сән мәни чагырысан. Һеч ярда гәрәр тапыб дајын
билимләр. Мәни ела калып ки, гәрибы бир тәсадүф, көзләнгилмәз бир на-
диса бизнән яңа да бирләшдирәккәдир. Биз инсанлар дәшәтлийк, алда-
шылтазыг. Мән фикрән, хәјатен дайна нишанлыма хәјәнәт едирәм. Ба-
ша душурсыны, хәјәнәт! Она гарыш вичданымы тәмиз сахламаға күчүм
чатмыр. (Гыз диванда отурараг эләрән илә үзүн тутур. Камран сигарет
яңдәрүүр. Пауза. Нәрмин алләрини үзүндән көтүрәрк Камрана баҳын
Инди санки онун көзләри думапланмышдыр). Кәл, отур, сөһбәт сл-
Мән санин сәснин ешилтәк истәйрәм.

Камран (онун янында отурараг). Нәдән сөһбәт еләјим...

Нәрмин. Елә бир шејдән ки, бизим планетә әләгәси олмасын
Жүхүя баңзасын. (Онун алиндән турараг яра жерине баҳыр.) Бу чапын
нарданлыр, әввәл јох иди.

Камран. Ов заманы аյы мәни гованды учурумада жылдым. Даңы-
чанды.

Нәрмин. Нә үчүн айны вурмадын?

Камран. Вурмушдум. Аңчаг күллә зәрәрсиз жеридән дәјмишди.
Мән учурумдан чыхана гәдәр гачыб ити.

Нәрмин. Кәрәк яралы бурахмајајын. Өлдүрөјдүн!

Камран. Тана билимдем.

Гызы пауза. Бирдан Нәрмин оғланы алиндән яра жерини додатларының сыйахы-
рат көзөршия жүмүр.

Нәрмин (Камраның элинин бурахмајараг). Жүхүм кәлир.

Камран (галыхы, дивана ястыгы тојараг). Узан, жат.

Нәрмин. Атамкыл иди каләчек.

Камран. Кәләндә ојадарым.

Нәрмин (јаваш сәлә). Истәмірәм.

Каркин пауза.

Нәрмин (дәриндән нәфәс алараг). Чәмилә јорған-дәшәк көндәр.
Камран. Инди шофер кәләндә дејәрәм, евләриндән апаар.

Нәрмин. Жемәк да.

Камран. Билирим. (Гызы пауза.)

Нәрмин (кәсқын истепца илә). Бура кәлмәк санин «борч», «фәз-
карлыг» нағтындаңдашын арауларыны та'мин еләди, јохса онлар на-
мысы бош бир романтика имиш?.

Камран. Йох! Баш романтика дејилмиш. Мән, ишләдикчә инсан-
лара вә гәдәр чох лазын олдугуму даңа дәриндән нисс-едирәм.

Нәрмин (ејни кәсқын истепца илә). Чинајәт еләјен чеза чокмак-
ладир, прокурор яра сән олдун, я да бир башгасы, нә тәфавуту вармын-
ки...

Камран. Тәфавуту олуб-олмадынын билүрәм. Аңчаг-мән в-
ищими јализын чеза вермәкә битмиш несаб еләмірәм. Ахы, мән прокурор
олмагдан эввел бир ватандашам. Мәним биринчи вәзиғем чинаја-
терездән сабәбләр нағында душүнмәк, онула мүбаризә етмәклир.

Нәрмин (дәриндән нәфәс алараг). Беләлникә дә өзүнү тамамил-
хөшбәктүү нисс едирсөн?

Камран (она сәрг бир нәзәр салараг). Билирсөн ки, елә дејил.

Нәрмин (кулумсөйир). Кохдан иди ки, санин ачытланмагыны
көрмөмөшдим.

Камран (зарафатјана). Эркөйүн профессор гызы!

Нәрмин (чидди). Мән һеч бир заман сәнин янында өзүмү әркөйүн
нисс еләмәнишем. (Гызы пауза.) Истәрдим ки, бизим бир-биримизи көр-
дүмүз дәтигүлдән та бу ана гадәр башымыза кәләп әйватларын намысы
бир јуху, бир эфсанә олајды... Сән дә... Мән дә бир хәјәл олајды... Бир
заял... Бир јуху...

Нәрмин. Јаваш-јаваш јухулајыб изајат жатыр. Камран, эдәл көтиәрәк онун
устуна салып. Сигарет чыхарып яңдышыр. Ишүг сенүр. Ишүг-Jananda ejini otag. Сә-
дәт ханым. Мәңсүзадо. Камран. Нәрмин ва Карадам.

Сәдәт ханым. Бир ишдир олуб. Чалышып Чәмилүн гуртармада-
лазымыр.

Мәңсүзадә (арпадына). Сәнчә биз нејләмәлийк?

Сәдәт ханым. Яралынын адамлары илә данышыб разы сал-
маг лазымыр. Сәксән яшында кишидир. Онусуз да аяғынын бири бур-
дадыр, бири корда.

Мәңсүзадә (дәһшәт ичиндә). Бу јыртычылыгыдь!

Сәдәт ханым (эрин). Бура бош нуманизм! (Әсеби нара-
котта плашның көтүрәрк.) Сизин чәсарәттиниз чатмырса, чәкилин, ду-
рун гыргада. Мән өзүм ону гуртарарам.

Камран. Бир гәдәр сәбир еләјин, Сәдәт ханым.

Сәдәт ханым. Сәбир етмәк вахты дејил. Нә гәдәр ки, гоча һа-
ла сағдым, онун гоңумлары илә данышмаг лазымыр.

Кетмәк истәйр.

Мәңсүзадә (Камрана). Бәлкә биз меһманханаја кедәк. Бурда-
з сәни нараат едәрик.

Сәдәт ханым. Мәңчә дә ела яхшыдыр. (Камрана.) Биз бур-
да оласа сән Чәмилүн ишинде әл-гол ача билмәсэн.

Камран. Меһманханамыз яхшы дејил. (Профессор.) Мәним
үчүн дә һеч бир нараатлыгы јохдур. Сиз айлышин, мән бу саат кәлирәм.
(Чыхыр.)

Сәдәт ханым (Камраның ардынча). Мәним бундан көзүм су-
ицмیر. Чәмилүн иши барадә бир кәлмә данышмыр.

Нәрмин. Белә сөзләр лазым дејил, ана. Экәр Чәмилүн күнәші
варса, өзү чаваб берәр (О бири отага кечир.)

Сәдәт ханым. Мән билүрәм ки, Камранын үрәни онунда ба-
рышмас.

Кәрәм. Камран намәрдлик еләмәз, Сәдәт ханым.

Мәңсүзадә. Кәрәсән гочаны хәстаханаја Чәмил өзү апарыб,
юхса...

Сәдәт ханым (һөвсәләдән чыхыр). Сән эсас мәсәләдән да-
ышы, киши. Језнәнә иш вәрә биләрләр.

Мәңсүзадә. Әдалат нечә тәләб едирсөн ела да олмалыдыр.

Ишүг сенүр. Jananda Kamranын кабинети. Камран ва Чәмил.

Камран (әсеби). Гоча кишини биňүш налда, јағышын алтында
ијесин гојуб гачаркән һеч утамадын?

Чәмил. Онун ағыр яраландыгындан хәбәрим олмајыб.

Камран (гыыштырып). Олуб, јалан дејирсөн, хәбәрни олуб.

Чәмил (кулумсөйир). Мәндән гисас алмаг үчүн элинә яхшы
фур-
сат душүп.

Камран. Сәнин кими намәрдләрдән тале өзү гисас айлыр.

Чәмил (книли). Елм, мәдәнијәт алымы мәним космоса иң апар-
дыгын ријази ишләрдән бөյүк үмидләр көзләдүни бир заманда, өмүрү
онусуз да баша вурмуш бир гоча үчүн өз айатымла кедиб һөбханаја күр-
билмәздим!

Камран. Іеч бир хидмәт инсанлары тапдалајыб кечмәјә нағт бермир. Сизни кимнәрин елми биңе лазым дејил.

Чәмил. Елм сизе лазым олуб-олмадыгыны сорушмур.

Камран. Елм инсанын шохбәхтилине хидмәт етмәлідір. Сәнни кимнәрин нәзәрінде исә елм, вәзиғе, даға сох шөһрәт вә пул гәзан-маг учун бир васитадыр. (Гәзәблә). Мән исә бу донуз сәәдәтінә инфрәт едирам!

Чәмил. Сән бу сеззleri мәнә иши, дустаг олдугум бир заманда на үчүн дејирсөз?

Камран. Чүнки бу сөн һадисе көстәрди ки, сәнни кимнәрі үчүн саллаханаја кедән тојуна инсанны фәрги жохдур.

Чәмил. Папирос чокмәк олар?

Камран (сигарет тутусуну тојур онун габагына). Бујур!

Чәмил (папирос жандырып чәкорәк). Экәр сәнни мәтсәдени мәнә иш бермәккірсө, бу нүчүмлар артыгдыр.

Камран (өз-өзүн тоңыштырыш кими). Тәк сәннилә иш битса-ди иә варды. (Дәріндән нәфәс аларға) Чох тәэссүф ки, сәнни кими на-марлар өзүнде вә биз һалә узун мүддәт сизи дальмызда қоздирмаја мәчбүргүр.

Чәмил. Нә үчүн мәчбүрсүнүз?

Камран. Чүнки сиз бир-бириңизин ганынызы ичмәјә һавыр олду-гүнүз һалда, лазым кәләндә күрәк-курә жерлериниз. Она көре дә сизи ифна еләмок оғадәр дә асан дејил.

Чәмил. «Сиз» кимнин, «биз» кимнік?

Камран. Сиз миңләтсиз, ватансыз, гансыз егоистләрсиниз! Биз исә сизин кизли жыртылығының һәр адымда дујуруг, көрүрүк, ла-кын буны сүбүт елеје билмирик. (Пауза.) Һајыф ки, Нәрмин сәнниң ишнән симаны бир доғә дә олсун көрмәйіб.

Чәмил (тәләсик). Сән мәним гочаны машина көтүрмәдіјими Нәр-мина демисән?

Камран (она дәрін инфрәтла баҳараг). Jox! (Папирос жандырып.) Аның елә күман еләмә ки, сәнә чаным жандығы учун демемишәм.

Чәмил (папирос жандырып). Айданың. Она көре дә мән сәнә ташеккүр етмирам.

Камран. Сәнни тәшеккүрүн аді икнизлүлүкден башта бир шеј олмазды.

Чәмил. Мән һеч бир заман икнизлүлүк еләмірәм. Мән садәчә ола-раг өз атавизмімдән жаха гүртартмаг истәйірәм. Сизлар исә һајаты кери чәкирсініз. (Гызғын.) Мән космоса учан кәмилдер феодализм әсіндән баҳа билмәрәм!

Камран. Һалбуки сәнни дахилиндәкі манавар ән гәддәр феодалдан белә гүзүздүрдүр..

Чәмил (бірдаң һөвсәләдән чыхарға). Нәһајет сән мәни һәбсхана-я кәндәрәчәксөн, яжох?

Камран (она узун бир һәзәр салараг). Елә билирсөн ки, сәнни истедайына, бачарығына мәним һејфим кәлми?

Чәмил. Белә инчә-минчәліккәр мәнә лазым дејил. Мән сәндәй торхмурам. Онсуз да сән мәл'үз бир қоял кими даима узәрнимиздә һәр-ланың биңе раһатлығ вермірсән. Экәр мән эсәбілашиб жүз отузла сұрмас-сајдим, бәлқо да бу һадиса баш вермәзди. (Кинни истенеза илә.) Амма езүн айдан ари несаб едириш.

Ағыр пауза. Камран зәнк едири.

Камран. Муралов Нәмін иш хитам верә биләрсөн. Гочанын өз-ијетті җаҳшылыр, тәһликеңи бир шеј жохдур. Өзү дә, оғланлары да ши-кајәтдән имтина едириләр.

Гелефонда сәс. Онлар буны җалпыз сизин хатириниз-едирләр. Камран. Бунун әһәмијәтті жохдур. Сән онлара шикајетдән имти-егемәләри барада имза етдириләр.

Телефонда сәс. Бәли.

Камран (дәстөн асыр. Чәмил). Кедә биләрсөн!

Гыса пауза.

Чәмил (жериндән тәрәннәмәләрәк). Сән мәни азад едириш.

Камран (сојуг вә гәти). Бәли!

Гыса пауза.

Чәмил. Амма мән сәнни бурахмаздым.

Камран. Билирәм.

Чәмил. Бунунда бәрабәр јенә дә мәни һәбс еләмірсән?

Камран. Кәт!

Ағыр пауза.

Чәмил. Мән сәни мәмнүнүйттә дүсәл ҹатырардым.

Камран. О заман мән сәни бир довшан кими өлдүре биләчәйим һалда күләмәни һавајы атардым.

Чәмил. Нә үчүн?

Камран. Чүнки мән сәни өлүмүн жох, сагалматын лазымдыр.

Чәмил. Нәмә жәнни сагалматын? Мән хәстә-задам?

Камран. Хәстәсөн! Сәнни ганына ишләміш зәһәрдән хәберин жохдар!

Ағыр пауза. Чәмил жаңаш адымларда чыхыр. Камран онун артынча узун бир пәзэр салараг сигарет жандырып. Ишың сенүр. Жаңанды жено да Камранын евін. Мәнсүнзәдә илә Кәрәм әнанша-даныша калилдер.

Мәнсүнзәдә. Бу да мәни жено бир дәрәл олду, Кәрәм.

Сәадэт ханым баъыр төлсындан алиңда тәз чамадан колир.

Сәадэт ханым. Бәс Нәрмин һаны?

Кәрәм. Бу жана, дага тәрәф галхды. Дәйирди дарыхырам.

Сәадэт ханым. Бу гызын ишиндөн баш ача билмирәм. Бура каләндән гызырмалы адам кимидир. Нә үчүн дарыхыр? Нишанлысының өчүр ишлән түртәрдүг. Даһа иш истираж.

Чамаданы көтүрөб о бири отага кечир.

Мәнсүнзәдә (Кәрәмә). Сәадэт ханымда елә кәлир ки, күрәкәнин бурахылмасы илә жара сагалды.

Кәрәм. Нә җаҳшы ки, Чәмилин гачмаг әһвалатыны Нәрмишән киз-ләде билдик.

Мәнсүнзәдә. Нәрмишә билмәс дә, мәни ки, билмирәм. Сән өзүн сөлә, Чәмилин бу һәрәкәти илә адам өлдүрмәйин тоғавуту вар?

Кәрәм. Нәрмишә она шүкүр елийрәм ки, вичданымыз тәмиздир. Жохса бу дүнјада җашамат чәтиң оларды.

Мәнсүнзәдә. Бәла да орасындаңдар ки, җаҳшы адамлар анчаг өз-жаҳшылылары илә тәсәллди тапырлар. Аның өзләре илә киғајетләрләр.

Гапы-зәнки. Сәадэт ханым кәлип ачыр. Камран колир.

Сәадэт ханым. Салам! Салам! Индичә сәндән даништырыдь.

Биңе елә бир җаҳшылыг еладын ки...

Камран (сојуг). Машынызы һазырдыр. Исталинииз вахт јола үшүш биләрсиз.

Сәадэт ханым. Тәшеккүр едирам. Бакыя жолунуз дүшсә, биңе каларсиз. (Чәмил кәлир. Камранла Чәмил.) Ей чаваллар, мәни истәйірәм ки, сиз бу саат биңе көзүмүзүн габагында өпүшүб өз достыгуниузу әбә-диләшдірәсініз. Һајды, тез олун!

Чәмил сусур. Нәрмишә дахил олур. Гыса пауза.

Нэрмийн (ағыр адымларла Чэмилэ јахынлашараг бирдэн гыштырыр). Горхаг!

Сәләт халым. Нә данышырсан, гыз!

Нэрмийн. Демак, сиз һамыныз мәндән кизләдиришишсиз? Һамыныз мәна дәһшәтли бир сүп-гәсәд назырлајырымышсыныз! (Пауза.) Башыла мәни, ата, мән башта чур һәрәкәт едә билмирәм.

Мөһсүнзада. Сән дүз һәрәкәт елајирсән, гызым.

Нэрмийн. Изи вер, бунун учун сәнниң әлиндән өпүм, ата!

Мөһсүнзада. Jox! Атан сәндөн аз күнаһкар дејил. Биз јалның елам ејратмәклә кифајетләнирик. Биз унудуруг ки, асил инсан биринчи нөябада ватандаш олмалыдыр. Өз халтының бөյүк талеји илә јашамалыдыр. Бела олмадыгда чинајат дә ајаг тууба јеријир. Она көра дә мәним исте'дадлы тәләбәм, (Чэмилэ) сән, неч бир вичдан әзабы чәкмәдән, сәнниң јашлы адамы ајаглајараг ѡллда гојуб гачырсан!. Она көра да, мәним әзиз гызым, сән һәгиги мәһәббәтиң дашлы-кәсәкли ѡлларында ирадиләмәк гәтијјетини өзүндә тата билмәдин!

Пауза. Мөһсүнзада ағыр адымларла чыхыр. Сәләт халымда Қазақ даңы да онуң үрдәнча кедиrlәр. Сәннида Нэрмийн, Чэмил һәм Камран галыраар. Нэрмийн Чэмилде јахынлашыр.

Нэрмийн. Сән ағыр сөзләр ледијум учун үзүр истәјирәм, Чэмил. Бүтүн тәгсирләр мәндәдир, мән нә истәдијими өзүмә айдышлашдыра билмәдим. Она көра да һиссләримин башсыз ахыны мәни апарыб бурулганан салды. Биз инсанлар бир-биримизи гүмәтләндирмәји бачармајанда таде да биздән үз дөндәрир. Сәнни машыны нә учун јуз отузла сурдујунан сабабини мән баша дүшүрдүм. Мән билирдим ки, сән мәним учумдан тох азаблар чөкирсән. (Нишан узүүнү чыхарыб она верәрәк.) Ал, мәни бағышла, мән тәк галмаг истәјирәм.

Чомил. Сән мәним барәмдә јалныз бир шејдә сәһв едирирсән, Нэрмийн, мән горхаг дејиләм. (Камрана ишарә илә.) О наглыдыр, мән зәһерләймешәм. Мәш хәсгәјәм! (Әлиндә тутмуш олдуғу үзүјә баһыр. Соңра ону туллајараг сәннәдән чыхыр).

Каркин пауза. Нэрмийн Камранда јахынлашыр.

Нэрмийн. Мән билирдим ки, бүтүн бу һадисәләрдән соңра сән мәни сабул етмәссан. Неч мән өзүм дә буну санин шәниңе сыйыштырмаздым, Камран. Сән һәгиги мәһәббәтиң чатын сынағындан эсил бир гәһрәмәни чыхдын, мән иса сәнни инсанлардан тәләб еләдијин мәрдлија-зүмдә тата билмәдим. Мән соңрадан баша дүшдүм ки, сәндән айрылмагчуну көтирилүм сабәбләр аді бир баһанә иминш, ахы, дөгрүдан да Борчалы дүнҗанын о башы дејил.

Камран. Бәсdir, Нэрмийн. Неч бир изаһат лазым дејил.

Нэрмийн. Еләдири. Мән қедири, Камран, лакин үрәјими бу дағдарда гојуб кедири. Сай ол, мәним әзизим. (Ағыр адымларла чыхыр.)

Камран. Ната да јеринде дајамышылар. Соңра дәриндән нафәс аларас ғазатты базыр да изајет јериндан гопараг тати адымларла кедири.

